

Lijevo od Kuta

Pavić, Samantha Vanessa

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

University of Split, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy / Sveučilište u Splitu, Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:123:918668>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-12**

Repository / Repozitorij:

[FCEAG Repository - Repository of the Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy, University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

Lijevo od Kuta

Tema: Vrednovanje povijesnih slojeva u svrhu revitalizacije i stvaranja smjernica za daljnji razvoj poluotoka sv. Jurja

Lokacija: Otok Vis, poluotok svetog Jurja

Studentica: Samantha Vanessa Pavić

Mentor: Red.Prof. Neno Kezić

Komentor: Prof. dr.sc. Josip Belamarić

Konzultant za konstrukciju: Prof. dr. Hrvoje Smoljanović Diplomski rok: Ljetni rok, ak.god. 2016/2017.

Fakultet Građevinarstva, Arhitekture i Geodezije Split

SADRŽAJ

KOMENTORSKI RAD

Povijesni razvoj Visa i šireg obuhvata zone Češke vile
Prostorne povijesne transformacije - Istovremenost na poluotoku sv. Jurja
Analiza postojećih tipologija izgradnje zone Češke Vile
Duh mjesta
Logika razvoja (od IX. do XIX. Stoljeća)
Logika nastavka
Tema preklapanja
Izvori
Koncept

RAZRADA PROJEKTA

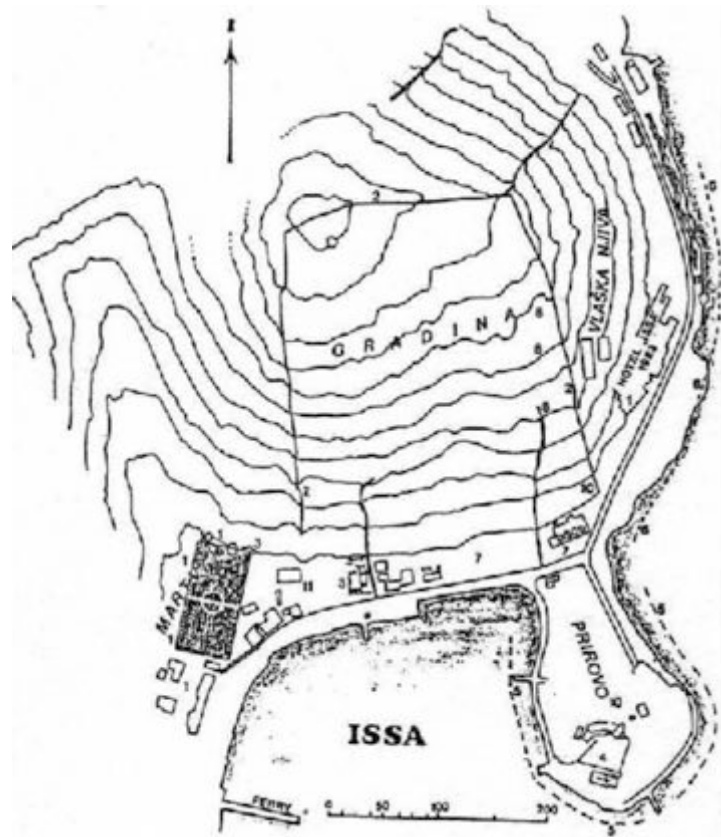
Urbanističko rješenje situacije
Hotel Cibidrag
Karakteristični objekti (vile, komercijalni i sportski sadržaji)
Tlocrti, presjeci, pogledi
Fotografije makete i vizualizacije

Povijesni razvoj Visa i šireg obuhvata zone Češke vile

Jedinstveni geografski položaj ujedinjenog kontrasta otvorenog mora i niza otoka u pozadini, plodnih polja u pojasu visokih brda, blagodati ribljih vrsta, karakteristike su pučinskog otoka Visa, koji je već u mlađem kamenom dobu postao nezaobilazno mjesto susreta pomoraca, različitih ljudi i kultura. Upravo je to glavna povijesna karakteristika ovog otoka od drevnih vremena do danas.

Mističnost Visa seže kroz povratak i putovanje vremenskom crtom plovidbe davnih ilirskih pomoraca koji su stoljećima priječili prodor Grka i njihovih kolonija, stoga je postojala svojevrsna šutnja i oskudica povijesnih izvora o samom Visu. Pojavom zapisa o ilirskom vladaru Joniju u periodu vladavine Visom od kraja VI. - V. stoljeća prije Krista, razbijena je šutnja antičkih kroničara. Vladar Jonije svojevrsni je simbol po kojem je naziv navodno dobilo Jonsko more.

Fotografija 1.: Antička Issa

U duhu neiscrpnih bitaka i vladara, na Vis je stigao tiranin i predvodnik grčkih kolonija sa Sicilije, iz Sirakuze, Dionizije stariji, koji je u V. stoljeću prije Krista osnovao prvo naselje, pod imenom Issa. Dionizija starijeg na Vis je dovela ambicija o postanku najmoćnijeg vladara Sredozemlja. Strateški položaj otoka Visa omogućavao je laku kontrolu pomorskih puteva Jadrana, udaljen od kopna svega 40 kilometara. Razvedenost uvale omogućava i danas prirodnu zaštićenost od vjetrova prostrane Viške luke. Issa je funkcionirala kao grad - država (polis), gospodarsko i urbano središte, te svojevrsna baza za daljnje naseljavanje kolonija dalmatinskog kopna, Trogira i Stobreča. O razini napretka govori i činjenica da je Issa imala vlastiti kovani novac, kojim su građani trgovali širem Sredozemlja. Slava antičkog razdoblja stečena je izvrsnošću kvalitete vina, čija je tradicija nastavljena sve do danas. Issa je svoju samostalnost sačuvala do 1. stoljeća prije Krista, kada postaje dio Rimskog carstva. O gospodarskom napretku ovog razdoblja svjedoče ostaci rimskih termi. Propadanjem Rimskog carstva događa se stagnacija razvoja otoka. Napadi barbara, gospodarske poteškoće i degradacija stanovništva dovode do zatvaranja jednog povijesnog perioda Visa, a dolaskom Hrvata u VII. stoljeću otvara se novo poglavlje.

Vis postaje dijelom ranosrednjovjekovnog hrvatskog kraljevstva, a novi stanovnici uspješno savladavaju tehnike uzgoja poljoprivrednih kultura kao i pomorske vještine, među kojima se spominje i gusarstvo. Mlečani svojim pomorskim vještinama razaraju Vis krajem X. stoljeća, pri čemu se stanovništvo povlači u unutrašnjost otoka radeći i obrađujući poljoprivredna tla. Aristokracija s Hvara bila je u vlasništvu velikih posjeda, koji su bili izvor prihoda od iznimne važnosti, stoga Vis postaje dio hvarske komune. U XI. stoljeću Vis postaje dio jake Mletačke republike, a povlačenje u unutrašnjost i udaljavanje od obalne linije nije donjelo trajnu sigurnost Višanima, čije su najveće naselje u unutrašnjosti opustošili Katalonci. Poučeni iskustvom, a i potencijalnim budućim napadima Turaka i Arapa, Višani zaključuju da se otok može obraniti od neprijatelja isključivo naseljem utvrđenim na obali. Iz tog razloga, Hvarska aristokracija i viški puk osnivaju dva odvojena naselja, Luku i Kut, sadržanih od utvrđenih kuća, polivaletne funkcionalnosti stanovanja, obrane i gospodarske djelatnosti.

Suvremeni grad Vis nastao je upravo razvojem Luke i Kuta, pri čemu su prvotno crkva Gospe od Spilica iz XVI. stoljeća, a kasnije i škola sagrađene između naselja, u cilju boljeg povezivanja i srastanja u jedinstvenu cjelinu. Potencijalni pomorski napadi nisu spriječili Vis da za vrijeme venecijanske vladavine doživi svoj kulturni i gospodarski razvoj, pri čemu je od velike važnosti bila Viška luka, kao nezaobilazno mjesto trgovine i zaustavljanja ljudi i robe na putu prema Bliskom istoku ili sjeveru. Karakteristika Visa, odnosno dvojnost u razvoju i napretku sa jedne strane, te stagnaciji razvoja i opustošenja, povijesni je trenutak u zapisu vladavina i promjena mnogih vladara i razdoblja koji svjedoče jedinstvenim rezultatom i tragom vidljivim i sačuvanim u okviru kulturne baštine. Tako je Vis doživio novi preokret u periodu napoleonskih ratova, kada nakon dolaska Austrije, Vis zauzimaju Francuzi. U razdoblju osvajanja, bitan razvoj ostvaren je početkom XIX. stoljeća (1810. godine) dolaskom Britanaca. Grade se impozantne utvrde poput fortice George, a stanovništvo Visa zarađuje prihod prodavavši britansku krijumčarenu robu na obali, zabranjenu pod Napoleonom.

Novu vlast 1815. godine predvodi Austrija, koja nastavlja započeto Britansko utvrđivanje otoka, ključno za obranu od talijanske flote, koja nije imala uspjeha u osvajanju, upravo zbog pozicije utvrda, visoko iznad razine mora. Za vrijeme talijanskih napada oštećena su unutrašnja utvrđenja viške luke i fortica George. Premda su napadi bili jaki, Italija se ne usuđuje iskrcati vojnike na otok, te se odlučuju na obračun na morskom teritoriju Visa. Jedinstvena povijesna Viška bitka dogodila se 1866. godine u Viškom kanalu, nedaleko od samog otoka, sukobivši staru austrijsku i modernu talijansku mornaricu pod vodstvom admirala Persana, koja je htjela zauzeti Vis nakon nebrojenih bombardiranja utvrda viške

luke, u svojim nastojanjima o zauzimanju bivših mletačkih posjeda na istočnoj obali Jadrana. Ovo je ujedno i prva povijesna bitka na svjetskoj razini u kojoj su se oklopljeni brodovi i brodovi na parni pogon sukobili na otvorenom moru. Specifičnost bitke jest i u tehnici borbe probijanja broda kljunom, koja se koristila još u starom vijeku. Premda je bila u poziciji inferiornosti, koristeći klinastu formaciju brodova, austrijska mornarica, pod vodstvom admirala Wilhelma von Tegetthoffa zajedno sa hrvatskim mornarima, stvara metež i zastavlja Italiju u nastojanju osvajanja istočne jadranske obale idućih 50 godina.

U periodu austrijske vladavine, Vis znatno napreduje, posebno u gospodarstvu, proizvodnjom vina cijenjenih u austrijskom carstvu. Višani postaju poznati kao vješti ribari i pomorci, a razvoj gospodarstva dovodi do porasta broja stanovnika, gotovo 10 000 stanovnika. Prerada ribe bila je važna gospodarska djelatnost, sa ukupno 7 tvornica u Komiži. Unutrašnja sela i grad Vis bili su orijentirani na vinogradarstvo, sa ukupno 1/3 površine otoka prekriveno vinogradima 1910. godine.

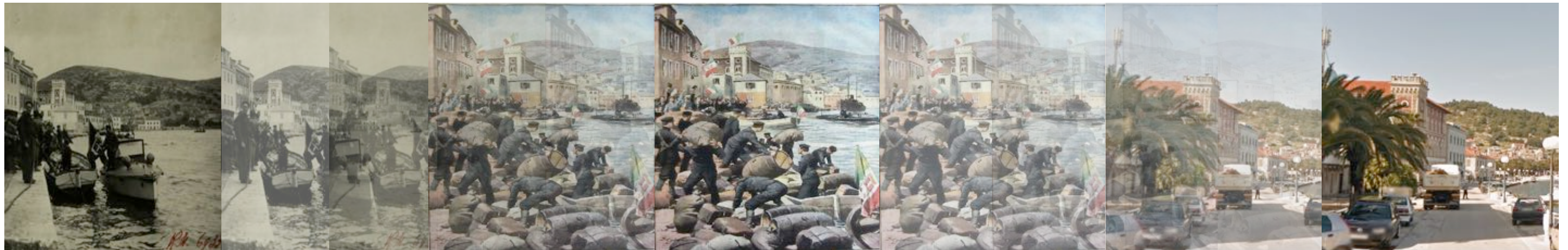

Fotografija 2.: Talijanski napad na Višku luku uoči Viške bitke 1866. godine

Bolest vinove loze zaustavlja nagli napredak početkom XX. stoljeća, što dovodi do pada prihoda zarade gospodarskih djelatnosti proizvodnje vina, te iseljavanje Višana u preokoeanske zemlje svijeta. Novi val preokreta vlasti i razvoja Visa događa se raspadom Austro-Ugarske monarhije, kada Vis kratko pada pod talijanskom okupacijom početkom XX. stoljeća, a zatim je pod vlašću kraljevine Jugoslavije, u razdoblju velike krize otoka, uzrokovane gubitkom velikog tržišta. Uslijedili su sukobi oko podjele zemljišta, korištenog od strane velikosrpskih krugova iz Beograda. Uvjet dobivanja zemljišta bio je prelazak na pravoslavnu vjeru, što je uradila velika većina težaka.

“Prema podacima Hvarske biskupije, od 1925.-1933. na pravoslavlje prešlo 292 osobe i to jedino mjesto u Visu, od čega se tijekom vremena 58 osoba vratilo katoličanstvu, a do kraja Drugog svjetskog rata ostale samo 3 osobe u pravoslavlju. U Visu je 1933. podignuta velika pravoslavna crkva (oštećena 1944. kad je Treći Reich bombardirao Vis, a srušena 1963. prigodom priprema obilježavanja 20. obljetnice Titovog dolaska na Vis) i nastavljen je prijelaz stanovništva na pravoslavlje. To je uzrokovalo teške sukobe, uključujući i fizičke, među mještanima, koji su se oštro podijelili na dvije nepomirljive strane. Osnivanjem Banovine Hrvatske, prevladala je prohrvatska struja na otoku, a pokret pravoslavaca se osipa, da bi potpuno nestao tijekom rata.”¹

Početkom 2. Svjetskog rata Italija okupira Vis ponovno 1941. godine, pri čemu metode vladanja postaju sve okrutnije, uključujući razaranje i paljenje kuća, kao i mnogobrojna strijeljanja. Partizani preuzimaju vlast Visa kapitulacijom Italije 1943., pri čemu Vis postaje jedino mjesto nekadašnje Jugoslavije, nikad zauzeto od strane Njemačke vojske.

Fotografija 3.: Luka kroz povijest

¹Radovi zavoda za hrvatsku povijest, sv. 40/2008. Goran Mladineo: Primjer vjerskog pragmatizma: prijelaz viških težaka na pravoslavnu vjeru između dva svjetska rata

Fotografija 4.: Viški vojni aerodrom

Danas skrivena vinogradima, nekada je bila u funkciji saveznička vojna zračna luka, jedinstvena u vojnoj strategiji obrane i djelovanja. Sigurnost i zaštitu prepoznao je i Josip Broz Tito, sklonivši se u Vis prilikom njemačkog napada na Drvar. Vis je funkcionirao kao vojna baza i središte partizanske vlasti sve do zauzimanja Beograda 1944. godine. Stanovnici otoka nesposobni za borbu bili su evakuirani od strane Britanaca u logor na Sinaju, u uvjete života koji su bili uzrok smrti mnogih Višana. Ponavljanjem povijesti odnosno prepoznavanjem strateške pozicije Visa, otok je bio zatvoren za strance u socijalističkoj Jugoslaviji, i kao takav čitav pretvoren u vojnu utvrdu. Ukupna površina otoka iznosi 90 km², a ukupan broj vojnih objekata iznosi 30, s podzemnom vojnom bolnicom, halama za brodove, tamnicom, i tunelom za zaklon brodova. Polustoljetna izolacija dovela je do gospodarskog zaostajanja i iseljavanja stanovništva, s druge strane, izoliranost je dovela do usporenog razvoja turizma i spriječavanja masovne betonizacije otoka. Napuštanjem jugoslavenske vojske 1992. Vis prestaje biti važno vojno uporište. Svoju budućnost, sklad burne povijesti ostavljene u vidu utvrda i spomenika kulturne baštine svjetske razine, Vis danas razvija u okvirima nezavisne hrvatske države.

Prostorne povijesne transformacije - Istovremenost na poluotoku sv. Jurja

Fotografija 5.: Lijevo od Kuta

Poluotok sv. Jurja smješten na samom ulazu viške luke predstavlja prirodnu zaštitu od jakih vjetrova, i olujnih valova. Ujedno, to je prva slika, scenarij prikaza niza panorama prilikom uplovljavanja u višku luku. Savršen sklad prostora, guste borove šume, južne uvale i sjeverne plaže Grandovac sadrži tipologije objekata sagrađenih kroz različite periode povijesti, stoga je šetnja poluotokom sv. Jurja svojevrsno putovanje u prošlost, s željom i vizijom valorizacije postojećih slojeva, te stvaranja budućih.

Fotografija 6.: Panorama Viške luke

*"Fascinantan pogled na poluotočić iza kojeg se otvara široka uvala prvi je doživljaj ljepote otoka Visa putniku koji brodom uplovljava u višku luku, a Višanima znak povratka u zavičaj."*²

²Ante Mardešić; Konzervatorski elaborat za potrebe izdrase UPU-a turističke zone Češka vila; Autor: "a+u" doo Komiža, atelijer za arhitekturu i urbanizam

Analiza postojećih tipologija gradnje zone Češke Vile

Fotografija 7.: Snimak postojećih objekata danas u obuhvatnoj zoni izrade diplomskog rada

Helenistički i starokršćanski period

Tijekom obnove crkvice sv. Jurja 1999. godine pronađen je arheološki materijal, kasnohelenistički sloj, koji datira iz II. ili I. stoljeća. Sam naziv poluotoka, po istoimenoj crkvi, zaštitnika grada Visa, simbol je važnosti imena sv. Jurja, po kojem su imenovani svi važni toponimi Visa (otok sv. Jurja - preimenovan u otok Host za vrijeme Engleske vladavine Visa, Jurjevo brdo itd.). Važnost sv. Jurja ukazuje na potencijalno postojanje crkve i popratnog naselja na poluotoku u periodu 6. stoljeća.

Srednji vijek

Crkvice sv. Juraj sagrađena je u XIV. stoljeću, na mjestu istoimene crkve iz XI. stoljeća. Položena je u pravcu zapad - istok, s uzdužnim svodom, predstavljajući tipičan primjer srednjovjekovne crkve. Uz samu crkvu nalazi se Englesko groblje. Sredinom XV. stoljeća bila je dom pustinjaka, a i zapisi svjedoče o dobivenoj dozvoli za gradnju kuće za franjevačkog pustinjaka tog reda 1463. godine. *"Ne zna se je li ta kuća izgrađena, a ako jest, nije poznato kada je srušena budući da se u Valierovoj vizitaciji iz 1579. godine ta kuća ne spominje."*³ Unutar crkvice nalazio se oltar na jednu nogu, karakterističan za srednjovjekovne dalmatinske crkve, i stara drvena slika oslikana na "grčki način"⁴ kojeg karakterizira bizantski ili gotički stil, sa raspelom pričvršćenim u samoj sredini. *"Krajem XVII oltar je zamijenjen novim i njegov stup, uzet vjerojatno u srednjem vijeku sa ruševina Isse, ležao je 1650. godine u crkvi. Crkvice je tada bila popravljena i u nju je unesena nova slika sa sv. Jurjem na konju svetaca Jerolima i Antuna."*⁵

Fotografija 8.: Crkvice sv. Jurja

Kroz povijest Crkvice Sv. Jurja doživjela je preinake, ali se smatra da je ovo ujedno i najstarija crkva u Luci. Pretpostavlja se da je bila sama duž prostrane uvale, te je kasnije postepeno sagrađeno preostalih pet crkava duž obalne linije Visa. Gradnjom novih crkvi misno slavlje prestaje u crkvi sv. Jurja, koja krajem XVI. stoljeća postaje trošna, pomalo ruševna, bez zvona, vrata i oltarne slike. Obnovljena je krajem XVII. stoljeća, a oltar je zamijenjen novim. Pretpostavka jest da je stari oltar uzet sa ruševina Isse. Unesena je i nova slika svetog Jurja na konju svetaca Jerolima i Antuna. Interesantan je položaj i smještaj novih crkava XVI. i XVII. stoljeća, gotovo na jednakom razmaku i udaljenosti jedna od druge. Krenuvši lijevo od Kuta, red započinje crkvice sv. Jurja, crkva sv. Ciprijana i Justine u Kutu, dominikanska kapela u Kutu, župna crkva sv. Marije od Spilice (izgrađena upravo zbog povezivanja Luke i Kuta), crkva sv. Duha i franjevačka crkva na poluotoku Priovu. Ovakva odluka svojevrsan je simbol matematičke preciznosti određivanja mjesta okupljanja vjernika i nadzora uvale. Ista logika usvojena je na gornjem dijelu otoka, po brijegovima razmještenih crkava: Gospa u Poselju, Sv. Vid, Sv. Antun u Prigaliji. U širem kontekstu između grada Visa i grada Komiže nalaze se crkve: Sv. Mihovil, Gospa od Planice i sv. Mikula u Dolu. Iz odabira položaja crkve razlučuje se međuveza ovisnosti organizacije naselja i kretanja unutar naselja, u svakodnevnom obliku korištenja i življenja na otoku. Crkva svojim položajem postaje važan urbanistički element razvoja novih dijelova i naselja.

³ Ante Mardešić; Konzervatorski elaborat za potrebe izrade UPU-a turističke zone Češka vila; Autor: "a+u" doo Komiža, ateljer za arhitekturu i urbanizam

⁴ Cvito Fisković; Spomenici otoka Visa od IX do XIX stoljeća

⁵ Cvito Fisković; Spomenici otoka Visa od IX do XIX stoljeća; Spis pohoda biskupa V. Milani. BAH.

Mletačka veduta s početka XVII. stoljeća jedna je od najstarijih povijesnih slika Visa. Ambijent slike otkriva jasno definirane strateške pozicije smještanja galija. Na slici su vidljiva tri središta, različitih karakteristika. U vali poluotoka sv. Jurja skrivene galije zaštićene su od vjetrova, ujedno kontroliraju ulaz u višku luku, a na vrhu poluotoka nalazila se utvrda, obzor za nadzor ulaza i pomorskih kretanja okolnog akvatorija. Preostale dva središta su naselje Kut, zaštićen plodnim brdima, i Luka, u samom dnu Viške uvale, zaštićena poluotokom Priovo. Za vrijeme perioda vladavine prve austrijske vlasti od pada Venecije krajem XVIII. stoljeća do početka XIX. stoljeća, poluotok sv. Jurja biva gotovo netaknut, bez značajnih povijesnih promjena i izgradnje.

XIX. stoljeće

Austrijsku vlast smijenili su Francuzi, a nedugo nakon toga dolazi do nove promjene vladavine između francuske i engleske vlasti, pri čemu se Vis pretvara iz gusarske i krijumčarske sredine u moćnu utvrdu. Za vrijeme engleske vladavine otokom, na osami poluotoka sv. Jurja nastalo je pravokutno englesko groblje poginulih boraca omeđeno kamenim visokim zidom, kao daleki spomen englesko francuskih pomorskih sukoba u vremenu velikih ratova Napoleona. Prije napuštanja otoka, engleska vlast dala je urediti i ograditi groblje 1815. godine u čast poginulima za domovinu i kralja. Ogradni zid ukrašen je spomen pločom sa urezanim natpisom:

HERE
LIE INCLOSED THEREI MAIN BRITISH SEAMEN WHO
LOST THEIR LIVER IN
DEFENCE OF THEIR KING AND COUNTRY
A. D. MDCCCXV

U središtu groblja nalazi se trobrodna prizma u spomen mornarice »Victorious«, poginulih engleskih mornara 1812. godine, u uzaludnom pokušaju francuskog osvajanja Visa. Ogradni zid sadrži i spomen ploču sa natpisom u čast austrijskih mornara, koji su poginili 1866. godine u Viškoj bitci protiv Talijana:

PACE AI PRODI
CHE
OOMBAITENDO V ALOROSAMENTE IN DIFESA DELLA BAITERIA SCHMIDT NEI
GIORNI 18 E 19 LUGLIO 1866 VITROV ARONO ONORAMENTE
1885

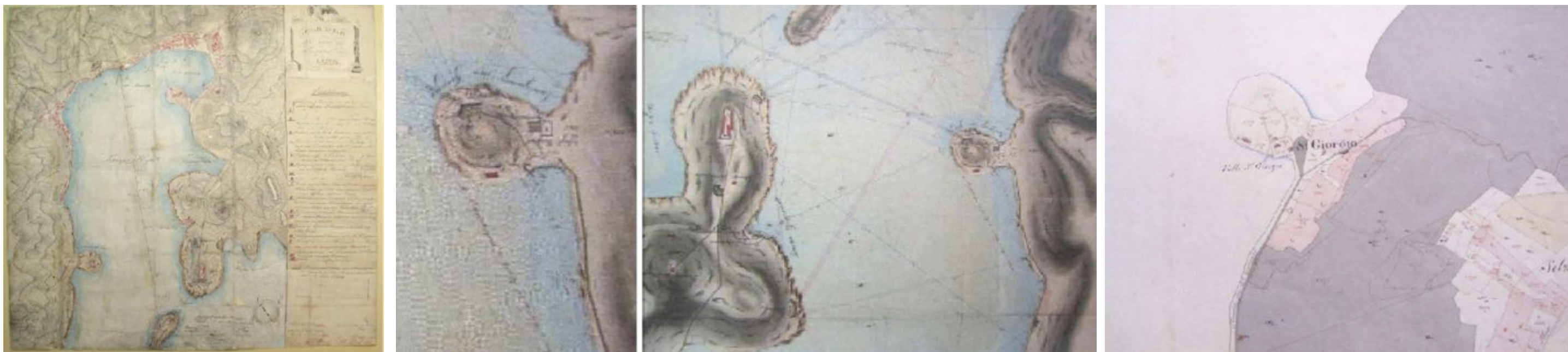
Fotografija 9.: Mletačka veduta

Fotografija 10.: Englesko groblje

Nakon Engleza 1815. godine ponovo se otvara period gotovo stoljetne vladavine Austrije, sve do kraha monarhije 1914. godine. Austrija nastavlja englesku strategiju utvrda, te u cilju poboljšanja Visa kao vojne utvrde, planira se izgradnja kasarne manjih dimenzija s cisternom, na južnoj strani poluotoka, u kombinaciji s artiljerijskim pozicijama na sjevernoj strani prema otvorenom moru.

Fotografija 11.: Plan utvrđenja ratne luke Vis iz 1827. godine

Fotografija 12. i 13.: Poluotok sv. Jurja na planu iz 1832. godine

Fotografija 14.: Katastarska izmjera poluotoka sv. Jurja 1835. godine

U nacrtu prvog austrijskog katastarskog plana iz 1835. godine ucrtana je kasarna sa cisternom na južnoj strani poluotoka sv. Jurja. Očigledna je i raspodjela zemljišta, iz koje se jasno iščitava pravokutna parcela u sklopu posjeda crkvice sv. Jurja. Crkveni posjed sačinjen je od poluotoka sv. Jurja, crkvice sv. Jurja, plodne zemlje uz more pod Jurjevim brdom, i puta iz Kuta prema posjedu.

Poluotok sv. Jurja bio je u funkciji šumskog pašnjaka, dok su na zapadnim padinama bili vinogradi. U krugu crkvice zabilježeno je englesko spomen groblje na sjeveroistočnoj strani, ruševina kuće u kojoj je, pod pretpostavkom živio crkveni domar, na zapadnoj strani, i posjed Vice Klarića koji je obrađivao crkveni pašnjak i vinograd zajedno sa svojim vinogradom. Nova izmjera katastra dogodila se 1886. godine, te su promjene parcelacije upisane crvenom linijom, zajedno sa crveno šrafiranim kućama u izgradnji. Jedina razlika u odnosu na prethodnu kartu iz 1835. godine jest u ucrtavanju novog puta na poluotoku sv. Jurja, koji vodi od mula uzbrdo i kruži oko vrha poluotoka, uz kojeg se na vrhu grade nove kuće. Tim potezom velika parcela poluotoka biva podijeljena na niz manjih. Austrijska vlast nedugo nakon toga 1888. godine napušta Vis pod pritiskom novih ratnih napada, ostavivši za sobom kasarnu na poluotoku sv. Jurja.

XX. stoljeće

Na poluotoku sv. Jurja u na prijelazu stoljeća Ante Topić, viški gradonačelnik, britanski i grčki konzul, te brodovlasnik kompanije čije je sjedište bilo u Visu, na nekadašnjem mjestu vojne hale gradi Vilu Topić. Stil izgradnje ladanjske kuće sa otvorenim prizemljem i pogledima na višku luku, utkan je balkonskim kamenim stupovima i nadprozornicima. Vila Topić bila je ograđena zelenilom u pozadini i vrtom, gotovo prirodno skrivena smještajem i orijentacijom. Sin Ante Topića, Serafin, odlučuje prodati vilu nakon prvog svjetskog rata, a kao jedan od razloga navodi se činjenica da on živi u Trstu. Kuća je prodana Dubrovčaninu Srećku Kovačeviću, te je 1923. godine upisana kao njegovo vlasništvo. Novi vlasnik Kovačević nedugo nakon toga prodaje vilu Čehoslovačkim željeznicama, od tada Vila Topić postaje odmaralište i postaje poznata kao "Češka vila". Osim Češke vile, uz more su izgrađene kamene stambene kuće sa tradicijskim elementima, na južnom dijelu zone, uz donju stranu šetnice. Također, gusta borova šuma prekrila je obradive površine, u prvoj polovici 20. stoljeća.

Drugi svjetski rat definira Vis kao vojnu utvrdu, jedino neosvojeno otočje od strane Njemaca. U tom periodu na Visu se nalazilo 2000 savezničkih vojnika i 13 000 partizana. U sklopu borbi, Engleski pali borci pokapani su na već utvrđenom engleskom spomen groblju poluotoka sv. Jurja. Period povijesti nakon drugog svjetskog rata do 1992. godine karakterizira boravak Jugoslavenske vojske, pri čemu je Vis bio najveće vojno uporište sa prethodno spomenutim popratnim sadržajima, tunel za brodove, podzemna vojna bolnica, baze itd. Za ovog razdoblja na poluotoku sv. Jurja također se događaju promjene, Češka vila pretvorena je u vojarnu, izgrađeni su vojni potkopi morskih mina nedaleko od plaže Grandovac, artiljerski položaji postavljeni su na samim hridima iznad mora u neposrednoj bilizini vile. Na mjestu nekadašnjeg austrijskog vidikovca na vrhu poluotoka izbetonirano je igralište, a pred samom vilom, na mjestu skrivene uvale mletačkih galija iz prethodnih razdoblja povijesti, podignuta je vojna hala, sa produženim mulom. Organizacija postrojbi bila je unutar vojnih hala i potkopa, a crkva sv. Jurja poslužila je kao skladište.

1992. - danas

Područje poluotoka sv. Jurja, odnosno zona "Češka vila" je gotovo napušteno, izuzev jedriličarskog kluba Vis, koji upotrebljava nekadašnju vojnu halu na samoj obali, u funkciji skladišta i prostorije kluba. Pri obnovi crkvice sv. Jurja i ponovnom posvećivanju, rekonstruirani su raniji slojevi crkve, nekadašnje niše na sjevernom i južnom unutrašnjem zidu, zajedno sa polukružnom apsidom. Blagdan Svetog Jurja, zaštitnika grada Visa, slavi se na dan grada. U sklopu plaže Grandovac izgrađen je manji turistički objekt. Na samom poluotoku sv. Jurja napuštena i devastirana je Vila Topić, zajedno sa podzemnim skladištem, artiljerijskim pozicijama i betoniranim igralištem, bez namjene.

Fotografija 15.: Vila Topić
Fotografija 16.: Interijer Vile Topić

Premda u stanju iznimnog propadanja objekata poluotoka sv. Jurja, posjetitelji rado dolaze istraživati i obilaziti objekte, pitajući se o budućnosti ove lokacije i nekih boljih vremena. Većina posjetitelja dolazi preko pješačke staze uz more koji vodi iz Kuta, često ju koriste i biciklisti. Početkom 21. stoljeća probijena je nedovršena cesta preko padina i brežuljaka, koja spaja Kut sa ovom zonom, odnosno crkvicom sv. Jurja, u današnjoj verziji makadamskog puta.

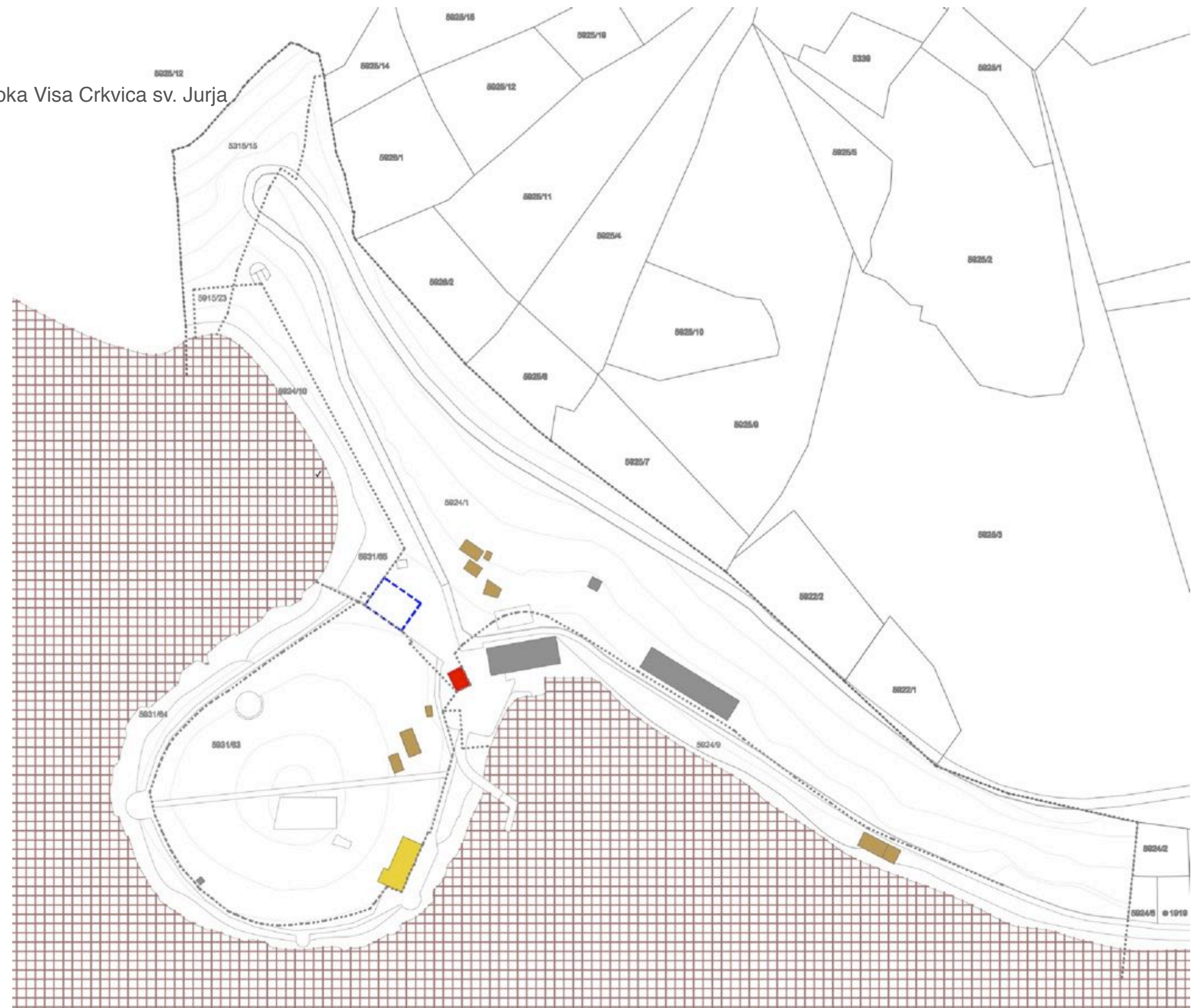

Fotografije 17. i 18.: Ostaci kuće u tradicijskoj izgradnji; Pogled na plažu Grandovac

Mapa postojećih objekata

- Granica obuhvata
- Slojnice terena
- ▨ Podmorska arheološka zona akvatorija otoka Visa Crkvice sv. Jurja
- Tradicijska gradnja _ ruševine
- Vila Topić (Češka vila)
- Bivše vojne hale (JNA)
- Englesko spomen groblje
- - Igralište

Fotografija 19.: Mapa postojećih objekata iz konzervatorskog elaborata grada Visa; izradio Ante Mardešić, dipl. ing.arh.

Duh mjesta

Postojeće urbanističke postavke razvoja naselja Luke i Kuta mogu dati potencijalne smjernice za daljnji razvoj obalne linije lijevo od Kuta. Naime, u vremenu razdoblja vladavine Mletaka, sve tri točke bile su pristanište brodova, obrambena mjesta i utvrde, ali su postojale funkcionalne nijanse različitosti. Poluotočić sv. Jurja bila je glavna obzervacijska točka sa pristaništem, dok su Kut i Luka imali stambeni karakter s obrambenom funkcijom za slučaj napada neprijatelja. Iz tog razloga, ova dva mjesta danas su srasla u jedan grad, no disfunkcionalnost u povezivanju riješena je u XVI. stoljeću gradnjom crkve između, koja uvjetuje širenje naselja i cirkulaciju kretanja. Luka i Kut jasnije su definirane širenjem naselja duž obalne linije, stvaranjem niza kuća tradicijske izgradnje, sa umjerenim pauzama zelenila. Pitanje povezanosti i kontinuiranog razvoja bez naglih promjena i narušavanja postojećih monumentalnih i prirodnih vrijednosti može biti odgovoreno iz logike nastavka postojećih parametara urbanizma.

Novi razvoj i povratak objekata u funkciju poluotoka sv. Jurja definirao bi obalnu liniju, i samim time, grad Vis u jedinstvenu cjelinu postojećih i novih sadržaja.

Logika razvoja (od IX. do XIX. Stoljeća)

Spomenici otoka Visa srednjeg i novog vijeka u aspektu stilova slabije su zastupljeni, zbog toga što se Vis tada nije razvio u grad sa središnjim crkvenim i svjetovnim predstavnikom poput biskupa i kneza, već u naselje, za razliku od Hvara ili Korčule.

Udaljenost od umjetničkih žarišta, dovela je do rijedeg broja umjetničkih ostvarenja tog razdoblja, a u aspektu arhitekture jednostavnih građevinskih oblika. Na Visu nisu pronađena pročelja cvijetne gotike, kao ni narativne romaničke i figurativne renesansne plastičnosti. Jednostavnost stila ovih razdoblja iščitava se u jednostavnim oblicima romanike, ili pak sitni klesarski ukras renesanse i gotike. Razdoblje Baroka doživljava odmak utoliko što su drveni oltari postali raskošniji, a na pročeljima kuća su oživjeli balkoni. Međutim, glavnih baroknih karakteristika i dalje nema na otoku, poput prostornih ostvarenja i slikovitosti.

Prve značajne promjene u stambenom graditeljstvu u odnosu na jednostavnu i skromnu tradicijsku izgradnju u kamenu potiče graditeljstvo zrele renesanse i baroka u vidu kuća ladanjskog značaja, koje su simbol najvrijednije kulturno-umjetničke baštine Visa.

Gotovo svi građevinski spomenici djela su lokalnog stanovništva i klesarskih radionica, jasno definirane čistoće oblika, zadržavši ljudsko mjerilo, omjer i sklad. Navedene karakteristike jasno su precizirane na primjeru sklopova kuća i usklađene sredine Kuta, ili pak na obali Komiže. Ambijenti povezani funkcijom, najveća su vrijednost graditeljstva Dalmacije, prožeti u obje više luke, kreirani bez pravilnih geometrijskih planova i gradskih zidina sa unaprijed ucrtanim velikim trgovima. *"Arhitektonski sljubljene cjeline zagrlile su obje luke i naselja upotpunila i oplemenila ne samo pri moru, i u polju slikovitost krajolika."*⁶ Iz susjednih gradova Dalmacije, ili tuđine (ponajviše Venecije) dobavljali su se mnogi materijali, tkanine, pribor, namještaj, zajedno sa građevinskim materijalom poput obrađenog kamena iz susjednih kamenoloma Brača, Korčule i Trogira. Vis je otok vinograda i ribara, stoga kamenarstvo nije bilo razvijeno na visokoj razini, premda su Višani bili vrsni graditelji, te su klesali obrađene dijelove zgrada, zidni kameni namještaj i rezbarili drveno pokućstvo. Njihov rad iščitava se u karakteristikama poput sljubljenosti različitih stilova, nedosljednost stilskih pravilnosti, i ispoljavanju vremenskih zakašnjenja. Hvarski utjecaj na Višku arhitekturu i razvoj razdoblja od XVI. do XVII. stoljeća ostavlja trag prvenstveno jer je Vis bio pod Hvarskom općinom, a i zbog majstora graditelja koji su u tom razdoblju doputovali sa Hvara na Vis, i prenosili utjecaj. Gradili su kuće za bogate Hvarane, plemiće, ugledne obitelji, ili su pak sudjelovali u izgradnji crkava Visa. Očigledna sličnost i potpis iste ruke u Hvaru, Starom Gradu, vidljiva je u Komiži i viškom Kutu, koji je bio najpoznatija zona izgradnje kuća hvarskih plemićkih obitelji, poput kuće Hanibala Lucića. Lucićeva kuća sa morskim pristaništem djelo je hvarskog renesansnog graditelja Antuna Živkovića.

U razdoblju razvoja renesanog graditeljstva XVI. stoljeća ponovo se javlja primjer hvarskog graditelja i klesara kuće i dvora u Kutu za Hvaranina Julija Brtučevića. Osim hvarskih graditelja, na Visu su boravili i gradili dubrovački majstori graditelji poput Antuna Paskova. Putovanje graditelja sa okolnih područja omogućilo je jedinstveno spajanje dalmatinskog graditeljskog nasljeđa, koje je u navedenim vezama izvoza kamena i putovanja majstora dovelo do mnogobrojnih inačica graditeljskog ostvarenja zajedničkog potpisa. Kroz XVIII. stoljeće nastavlja se graditeljstvo zidanja stambenih i crkvenih objekata majstora iz Hvara, Dubrovnika, Trogira u jednostavnim oblicima odražava se barok i klasicizam.

⁶ Cvito Fisković; *Spomenici otoka Visa od IX do XIX stoljeća*

Pojedini majstori rade na objema tipologijama, sakralnoj i stambenoj, poput trogirskog majstora Nikole Passetia, koji je zidao sakristiju crkve sv. Marije od Spliice, a i stambenu kuću obitelji Rokov sa luminarima, odnosno *“francuskim prozorima”*⁷, prema francuskom graditelju Mansartu, koji je krovnim prozorima otvarao potkrovlja dvoraca i klasicističkih palača XVII. stoljeća. Osim graditeljstva, vinogradarstva i ribarstva, Višani su se bavili brodogradnjom, izradom alata, i trgovinom robe.

Upravne i javne zgrade nisu bile obilježene natpisima ili simbolikom reljefa mletačkog lava, jasnim znakom prepoznavanja javnih ustanova Mletaka. S obzirom na nesigurna vremena i vlast, te susrete trgovaca, ljudi i robe iz raznih krajeva svijeta, Englezi su podignuli 1812. godine kuću sa upravnim uredom i tamnicom. Nije poznata lokacija kuće, ali kao naznaka uzima se tamnica sa rešetkama na prozorima na obali Kuta. Od upravnih djelatnosti poput ondašnjih pisara i sudaca, nisu poznata točno određena mjesta obavljanja dužnosti, pretpostavlja se da je sudac putovao sa Hvara i u posjeti boravio u nekoj od kuća u Visu, a pisar svoju dužnost obavljao na različitim mjestima poput javne lože, dvora, trgovine, ulice.

Javne lože su postojale u oba naselja, Kutu i Luci, spomenute kao javne općinske lože već u XVI. stoljeću. *“Položaj Lože u Kutu je u katastralnoj mapi iz prvih desetljeća prošlog i to na mjestu kuće sagrađene, nakon njenog rušenja, s južne strane stepeništa sv. Ciprijana.”*⁸

U XVIII. stoljeću Kut je imao javni zdenac na dugom trgu, a Luka na malom trgu, za potrebe stanovništva. Od zdravstvenih ustanova postojala je bolnica ili ubožnica sa smještajem siromašnijih bolesnika, sa odjeljenjem za žene i muškarce, tzv. *“hospedale”*⁹.

Zgrada bolnice tj. ubožnice srušena je početkom XX. stoljeća, te je funkcija prenesena u Gospinu tvrđavu, a na mjestu stare bolnice izgrađena je osnovna škola. Osim bolnice, postojao je i lučki zdravstveni ured, u Visu i u Komiži. Zdravstveni ured u Komiži je bio koncipiran slično kao i splitski lazaret, karantena sa ograđenim dvorišnim hodnikom, privezištem za prijem brodova i putnika potencijalno zaraženih raznim bolestima poput kuge. U viškoj luci postojao je zdravstveni ured u doba vladavine Engleza, u Kutu, a pretpostavlja se da je zapravo bio u crkvi sv. Jurja, pri samom ulazu u Višku luku, s obzirom da je postojala praksa korištenja crkve kao lazareta, poput primjera crkvice Blagovijesti u Orebiću.

Bogati posjednici gradili su u XVII. stoljeću kule u viškom polju i Luci, kako bi se zaštitili od napada gusara. Nedovršena kula nalazi se i u Kutu, u sklopu dvorišta obiteljske kuće. Otvori kule predviđeni su za topove i obranu stanara kuće, a i cijele viške luke sa bočne strane. U Kutu se nalazi i najstarija obrambena kula, prema zapisima Foretića i Fiskovića;

*“Jugoistočno od Jakšine su zidine neke kule koja u prizemlju prema luci nema otvora, su ulazi na njezin prvi kat sa ulice. U zidovima su uske puškarnice, na zapadnom i južnom su širi i ukošeni otvori i udubina za peć. Sa zida je prenesen u susjednu zidni umivaonik s motivom »dijamantnih zubaca«, po bi se kulu moglo datirati u XV stoljeće. To bi, dakle, bila najstarija viška kula. Možda je to ona kula koja se spomnje još 1806. godine pod imenom obitelji Hektorovića.”*¹⁰

Na zamolbu kneza, stanovnik Kuta Vicko Perasti gradi kulu u sklopu obiteljske kuće, za zaklon mještana i obitelji od potencijalne opasnosti od napada Turaka i sjevernoafričkih gusara 1617. godine. U blizini kule nije bila dopuštena gradnja zidova, zbog bolje preglednosti i pogleda na okolinu, a u unutrašnjost se ulazilo kroz vrata na prvom katu, vidljiva na zapadnoj strani. Kula je sa kućom bila spojena drvenim mostom, na jugozapadnom dijelu. Na kući je sačuvana loža sa dva luka i balkon, te dva zidna umivaonika sa reljefnim ukrasima, koji su ujedno i simbol moći ove obitelji. U Luci je također izgrađena uska obrambena kula, potencijalno u sklopu zidina ostataka nekadašnje Isse.

Utvrđivanje Visa, odnosno Luke, nastavili su Englezi, između ostalog, sagrađivši nisku bateriju na otočiću Host. Luka je strateški bila bitnija od Komiže, zbog svoje blizine kopna kojeg su tom periodu zauzeli Francuzi. Austrija je nastavila utvrđivati Vis, djelomično razoružavši pojedine engleske utvrde, i izgrađivši u XIX. stoljeću bateriju Levaman.

U drugoj polovici XIX. stoljeća velika većina viških kuća je dograđena, s obzirom da se gospodarstvena slika otoka unaprijedila. Kuće su proširene dogradnjom gornjih etaža, i na taj način na pojedinim kućama postignut je efekt gradskih višekatnica. Novost je i korištenje fasadne žbuke, te željezna rešetka kao ograda na balkonima.

⁷ Cvito Fisković; *Spomenici otoka Visa od IX do XIX stoljeća*

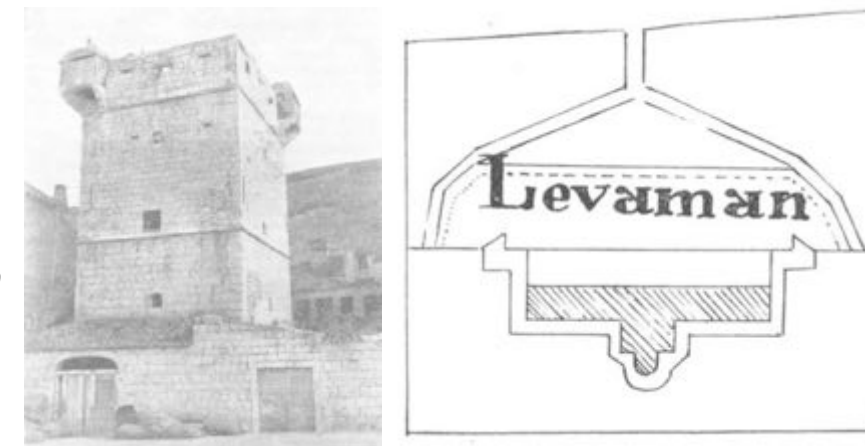
⁸ Cvito Fisković; *Spomenici otoka Visa od IX do XIX stoljeća; Protocollo delle particelle degli edifici br. 507. Mapa Visa u Arhivu mapa Istre i Dalmacije u Split*

⁹Protocollo delle particelle degli edifici br. 507. Mapa Visa u Arhivu mapa Istre i Dalmacije u Split 24. VI 1782 . . . Signor Dotr. Steffano Barbieri Medico Fizico... Spisi bilježnika F. Jakše. HAS.; C. Fisković; *Spomenici otoka Visa od IX do XIX stoljeća;*

¹⁰ Cvito Fisković; *Spomenici otoka Visa od IX do XIX stoljeća; citat D. Foretića*

"Reljefnost i sklad ranijeg ljudskijeg mjerila prigušeni su otvrdnulom simetrijom otvora, zgrade i jednostavnošću ploha, u se čemu se odrazuje još klasicizam prve polovice XIX stoljeća, čiji ukrasni motivi u plitkim reljefima ili stupovljem bijahu rijetki u pokrajini, pa nisu doprli na Vis. Upravo zbog toga jer je vanjština bila bez ukrasa ispoljavala se sve više njihova glomaznost."¹¹ "Stambena izgradnja prve polovice XIX. stoljeća zabilježena je u komiškom općinskom arhivu, a pisane molbe prije gradnje svjedoče o izgradnjama različitih namjena, iz čijih se rješenja odlikuje poštivanje reda, susjedskih odnosa, izbjegavanje štete dodirivanja susjednih krovova i zidova, sprječavanje svjetla i slobodnih prostora nad dvorištima, vrtovima i ulicama."¹²

Fotografije 20. i 21.: Kula Perasti i Bateria Levaman

Svaka pojedina molba, napisana po ondašnjem hvarskom zakonu, sadržavala je nacрте sa točno preciziranim mjerama tlocrta i presjeka. S obzirom na novu izgradnju, slika Visa i Komiže je promijenjena, obrisi i vizure se povišuju, kao i razina gustoće izgrađenosti. Usklađenost mjerila u odnosu na krajolik je promijenjen. Naglašeni usitnjeni izgled poprimaju pojedina naselja, koji podsjeća na jasno definirani gradski sklop. Manja i izoliranija naselja po otoku zadržavaju veću slobodu prostorne organizacije. U Visu se jasno iščitavaju kuće svijetovnog graditeljstva XV. do XIX. stoljeća, podignute u vidu gustih naselja zbijenih kuća, duž obalne linije Luke, na mjestu nedaleko od ruševina stare Isse na sjevernom dijelu Viške Luke. Tipologija kuća u periodu od XV. do XVIII. stoljeća imaju jasno definiran sklad omjera, izgrađene u kamenu, otočnom ili dijelomično iz kamena s Korčule i Brača, sa pokrovom od kamena ili kupa, tipična izgradnja baš kao i za ostatak Dalmacije. Pomak u izgradnji dogodio se u oba naselja Luke i Kuta još u XV. stoljeću, što je zabilježeno za Kut, s obzirom da su davana zemljišta za izgradnju kuća. U prilog tome su i pojedine kuće Kuta u gotičkom stilu, koje se nisu gradile na osami, već u organizaciji sklopa sa dvorom i ograđenim vrtom, na mjestima postojeće izgrađenosti. Ključnu ulogu za Kut i razvoj naselja pogodovala je prirodna zaštićenost od vjetrova i dobra povezanost sa okolnim selima. Izgradnja crkve sv. Ciprijana i Justine, u kasnobaroknom stilu XVIII. stoljeća, koncipirana je sa izričito baroknom idejom povezivanja stepenicama i malim trgom pred samim ulazom crkve, u predjelu gusto organiziranih stambenih kuća. Referentni primjer stepenica, ali u manjem mjerilu, je stepenište isusovačke crkve u Dubrovniku. Pretpostavlja se da je crkva izgrađena na mjestu prethodne gotičke crkve. Među prethodno spomenutim hvarskim plemićima, koji su svoje kuće imali u Kutu, bio je i Hanibal Lucić, koji je na Visu obrađivao polje, odnosno imao vinograd. Osim vinograda, sagradio je kamenu kuću sa stubištem, morskim pristaništem, konobom i dvorom opskrbljenim mlinom za ulje i vino. Lucićeva kuća bila je idealni ljetnikovac i svojevrsni bijeg od hvarskih vrućina grada, u podneblje Kuta, koji je u odnosu na Hvar, bio razvijen u nekoj drugačijoj, mirnijoj, i klimtaski ugodnijoj, perspektivi.

*"Sila m'je cić toga vrtit se, obticat,
a jedva jednoga more me doticat.
Sad me Vis, sad Stari,
sad ima Novi Hvar,
cić takih ter stvari počivam nikadar."¹³
Hanibal Lucić*

Karakterističnost Kuta privukla je mnogobrojne poznate Hvarane, stoga je raniji izgled u kojem je jasno preciziran sklad male urbanističke cjeline i izražaj stilskog graditeljstva, promijenjen. U novim gradnjama, dolazi do reorganizacije prostora i korištenja. "Pri tim pregradnjama nagršeni su i uništeni i unutrašnji prostori i dvorišta u Kutu i u ostalim naseljima. A upravo su oni nekada bili određeni obimom života osnovanog na mjeri slobodnog kretanja i prikladnog smještanja. Ponavljali su i ovdje kao i u ostalom primorju geometrijski pravilne rasporede prostorija i stubišta povezane svuda uz namjenu koja se postepeno i mijenjala. Konoba je ostajala u prizemlju, ali se kuhinja prenosila od prizemlja do potkrovlja dok su prvi ili drugi kat ostajali uglavnom namijenjeni stanovanju pa su na njima bili balkoni ili su se uz njih prislanjale visoke terase sa bunarom. Širina unutrašnjih središnjih dvoranica i četiriju soba uobičajenih na stranama kuće bila je sasvim usklađena s vanjskim pravilnim izgledom i kamenim licem, ali se taj pravilni unutrašnji raspored osobito u XIX mijenjao i ranija odmjeranost i povezanost prostora su se krnjile i danas nestaju uslijed životnih promjena stanara."¹⁴

¹¹ Cvito Fisković; Spomenici otoka Visa od IX do XIX stoljeća; citat D. Foretića

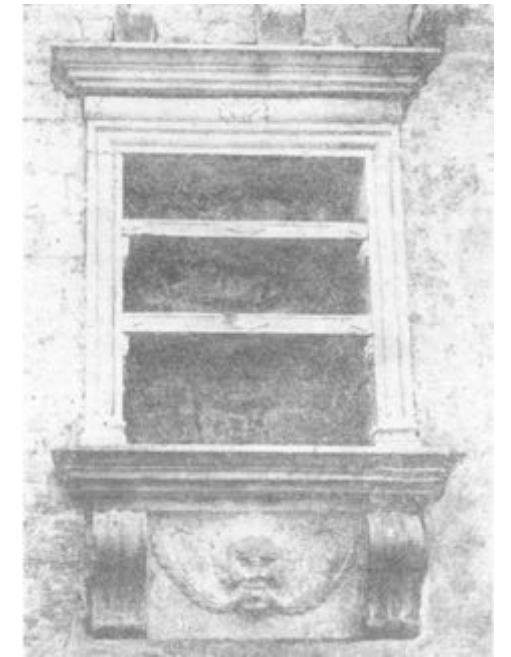
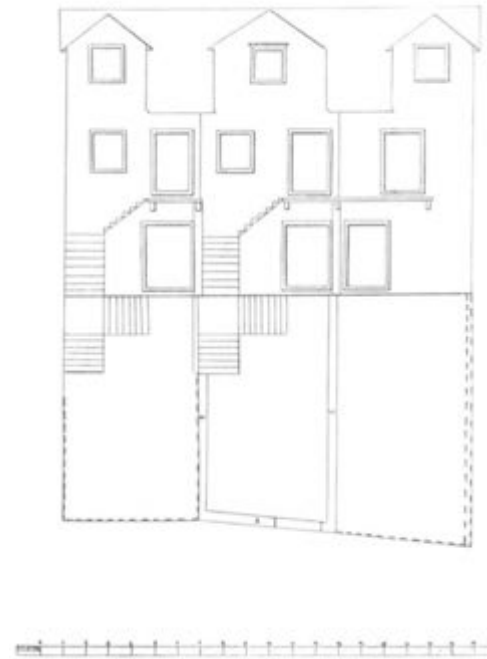
¹² Cvito Fisković; Spomenici otoka Visa od IX do XIX stoljeća; citat D. Foretića

¹³ Hanibal Lucić; ulomak iz pisma Jerolimu Martinčiću 1530. Godine

¹⁴ Cvito Fisković; Spomenici otoka Visa od IX do XIX stoljeća

Kuća Joakina Jakše u Kutu spominje se već u XVII. stoljeću, kao sklop ljetnikovca, koji oblikuje i zatvara Kut svojim položajem. Unutar ove kuće, viški književnik Ranko Marinković smjestio je radnju pripovijetke "Pod balkonima". Sklop sadrži dvoklinu jednokatnicu s balkonima, spremištima, trgovinom, terasom, dvorištem i obalom, vrtom, perivojem i kulom. U istom periodu, u Luci se ističe nekolicina kuća, ali se spominje i trg, kao naznaka grupiranja kuća i oblikovanja u povezano naselje. Baš poput Kuta, u Luci kuće definiraju ulicu svojom gustoćom, i rasporedom duž obalne linije. Osim navedenih elemenata Jakšine kuće, u Luci se unutar Mardešićeve renesansno barkone trokatne kuće spominje privatna kapelica. Arhitektonski raspored unutar kuća često se mijenjao, zbog različitih situacija poput dioba pod istim krovom, pa je mijenjan raspored prozora i otvora. U ponekim starinskim kućama raspored je ostao gotovo nepromijenjen za ovo razdoblje, sa elementima kamenih ormara, umivaonika, i profiliranim vratima. Od navedenih arhitektonskih elemenata pojedinih kuća posebno se ističe zidni umivaonik s izrazitim oblikom i profiliranim otvorom, unutar kojeg su se nalazile police i vješale bakrene posude, s udubinom za umivanje.

Fotografije 22. i 23.: "Kuće u Komiži iz molbe za predgradnju 1848.godine" i Kuća Luci
Fotografije 24. i 25.: Kameni umivaonik i kovana ograda na prozoru kuće u Kutu

Iz navedenih analiza zaključuje se da je Viška arhitektura u periodu od XV. do kraja XVIII. stoljeća bila na visokom stupnju stambene razvijenosti, premda je otok udaljen od dalmatinskih žarišnih točaka i gradske arhitekture. Zasluga razvoja svakako se prepisuje prirodnim vrlinama ovog otoka, podneblju plodne zemlje i morskog akvatorija. Izuzetno je zanimljiva kombinacija slojeva ljudi, ribara, težaka i hvarskih plemića, koji su u jednakoj mjeri prepoznali Vis kao odredište izgradnje ljetnikovaca, kuća, i razvoja vlastitog gospodarstva. Poseban naglasak je na Hvaranima, kojima je Vis bio bijeg od neke druge gradske stvarnosti, u klimu pogodniju za ljetno razdoblje, a jesen je poslužila kao radni posjet i berbu plodova vlastitih sadnica. Iz primjera pisara i sudaca, zaključuje se kako je obavljanje javnih gradskih dužnosti bila rijetkost, stoga je dolazak na Vis predstavljao i razvoj društvenog života u poljima, terasama, dvorima i vrtovima, svojevrsni godišnji odmor od obveza grada, neprekidna inspiracija književnika, pjesnika i svih posjetitelja, baš kao i danas.

Fotografija 26.: Barokni dvor Kuta

Logika nastavka

Iz pogleda na Vis, današnje slike, mletačke vedute i analiziranog perioda događaja i gradnje do XIX. stoljeća, a i kasnije, jasno se sagledava razvoj naselja Kuta, Luke i prostora lijevo od Kuta, koji je za vrijeme Mletaka služio kao pristanište i obzor nad samim ulazom u luku. Iz primjera sagledava se razvoj naselja Kuta i Luke definiran arhitektonskim načelima, poput organizacije i odabira smještaja crkava na jednakim udaljenostima, ulice, dvora, vrtova, ribarskih kuća u nizu sa vanjskim stubištem, u kontinuiranom pravcu obalne linije.

Pitanje se postavlja za prostor duž obalne linije u zelenilu, u nastavku Kuta, prema Vili Topić. Prethodno analiziranim postavkama šireg aspekta mjesta, dolazi se do smjernica za daljni razvoj, u skladu sa vremenom i odgovorima koje ovo područje treba dati.

Gledajući sadašnjost, povećani obujam turizma, ponekad masovnog sa nizom negativnih utjecaja, uviđa se da je Vis i dalje pošteđen od takvih utjecaja.

Zbog svoje dugogodišnje izoliranosti, Vis postaje odredište ne samo svjetskih putnika, već i domaćeg stanovništva, koji upoznaju otok svog susjedstva. Sagledavajući aspekt gospodarstva, potomci nekadašnjih trgovaca i ribara, i danas se bave sličnim zanimanjima, i dodatnim, radeći u turizmu, javnim i gospodarskim sektorima. Od ribarskog naselja razvio se grad, ujedinjen Kutom i Lukom, i prirodnim obalnim pojasem od istoka prema zapadu viške luke.

Nekadašnje galijske galije danas su zamijenile suvremene jahte, sa posebnim naglaskom na jedrilice, čija sidrišta viška luka pamti kroz povijest.

Stihijski razvoj turizma, lišen prekomjerne betonizacije, dogodio se spletom povijesnih oklonosti, no takav ambijent dao je posebnu čar u valorizaciji i očuvanju današnje slike Visa. Vis je oduvijek bio poznat kao točka zaustavljanja mnogih pomoraca i trgovaca, neprežaljeno mjesto osvajanja za pojedine vlasti, upravo zbog strateške pozicije i prirodnih blagodati ovog podneblja. Iz istih razloga, danas je mjesto susreta i zaustavljanja mnogobrojnih nautičara, koji svoju inspiraciju, poput hvarskih književnika XVI. stoljeća pronalaze na Visu, a snažni vjetar prati ih na regatama usred Viškog kanala, poput austrijskih mornarica usred bitke 1866. godine, jure prema pobjedi, niz vjetar prema mirnoj Luci.

Fotografija 27. i 28.: Vremeplov

Tema preklapanja

Sagledavši panoramu rastvorene obalne linije grada Visa, uočava se kontinuirana linija obalne arhitekture, sa manjim pauzama zelenila, čija se gustoća povećava na rubnim dijelovima, odnosno između Luke prema otoku Host, kao i lijevo od Kuta, odnosno poluotoku sv. Jurja na drugoj strani panorame. Kao odgovor na razvoj turizma i povećanju turističkih kapaciteta otoka, konkretno zone Češke vile, javlja se ideja o preklapanju nautičkog turizma sa refleksijom na povijesne plovidbe, samim time dio smještajnih kapaciteta i broj novih objekata opada na kapacitete brodova. Izgradnja novih smještajnih kapaciteta jest u vidu refleksijske slike odraza analiziranih arhitektonskih elemenata kroz povijest, u kontekstu dispreziranog resorta, koji se razvija logikom i elementima početnih postavki razvoja Kuta i Luke. Cilj jest udomljavanje sklada i mjerila čovjeka, stavljanje u funkciju postojećih analiziranih objekata sv. Jurja, u vidu teme nautičkog turizma.

Fotografija 29. i 30.: Hotel Issa

Fotografija 31. i 32.: Suvremeni apartmanski smještaj u Kutu i Austro-Ugarski hotel Tomić

Utisak prvog dojma prilikom uplovljavanja može jedino biti još dublje utisnut, iz tog razloga, aspekt razvoja poluotoka sv. Jurja odgovore pronalazi upravo u prethodno razvijenim naseljima Kuta i Luke. Prijelaz u područje lijevo od Kuta potreban je gotovo neprimjetno, u skladu sa razvijenim područjem, poput mozaika na slici jedne rastvorene panorame. U suštini, ideja je razvoj novog naselja, koji iz daljine, odnosno pogleda s mora, u kanalu, izgleda jednako skladno kao i cijela razvijena obalna linija do sada. Iz primjera suvremene gradnje hotela Issa, na suprotnoj strani, u blizini Luke, iščitava se važnost interpolacije suvremene gradnje i postojećeg urbanističkog naselja, u kontekstu pojma srodnom kritičkom regionalizmu. Hotel Issa svojim karakterom gradnje danas čeka neka bolja vremena. Pitanje jest da li je ovakva tipologija objekta primjerena za budućnost, i sam koncept razvoja turizma, ili pak gradnja usitnjenijih objekata, manjeg mjerila, većeg sklada i stupnja polivalentnosti, sa elementima ulice, dvora i perivoja, prirodnih ambijenata, koji će u jednakoj ili većoj funkciji gospodarskog razvoja privlačiti manju pozornost okom, a veću zainteresiranost posjeta i boravka šire javosti.

Kao pozitivan primjer tradicijske kuće pokazale su se u svojoj polivalentnosti korištenja, pa je tako velika većina u centru grada Visa, a i široj okolici, dovedena do visokog stupnja ekonomske isplativosti, najmom konoba za prostor ugostiteljstva, iznajmljivanjem smještaja, odnosno, postavljenjem različitih funkcija unutar postojećih kuća, kao i u povijesti, unutrašnja organizacija je promijenjiva, ali vanjsko pročelje ne odaje takav dojam, stoga je šetnja ulicama Visa poput putovanja u prošlost, sa jednakim izazovima poput onih "Pod balkonima" Ranka Marinkovića:

"U nas na otoku ima takvih uličica uskih i mračnih po kojima šetaju debele i lijene mačke, a djeca kad se vraćaju iz škole nabacuju se za njima kamenjem i razbijaju prozore. I glavna je ulica isto tako tijesna, pa kad njome prolaze mazge i magarc natovareni prućem i granjem zakrče gotovo čitvau ulicu, te prolaznik mora na brzinu potražiti kakva otvorena kućna vrata da bi se uklonio toj živoj metli što se kreće na četiri životinjske noge i mete sve na što naiđe. Tako se desilo jednom predveče i župniku don Silvestru. Kako je hodao udubljen u svoje misli i nije gledao malo podalje ispred sebe odjednom se našao pred golemom hrpom granja ispod koje se micala žustra i samosvjesna mazga. Njen gonič nije mogao preko tog brda od lišća vidjeti naprijed gospodina župnika, a mazga nije pravila razlike među ljudima po načinu njihova odijevanja, ni instinkt joj nije ništa osobita savjetovao susrevši župnika, pa se don Silvestar našao u velikoj neprilici uvidjevši da se mora skloniti baš u ona vrata čijeg praga ne bi inače nikad prekoračio."

Fotografije 33. i 34.; Prizori iz serije "Zagrljaj" Antuna Vrdoljaka, prema noveli "Ruke" Ranka Marinkovića

Izvori

Literatura

- Cvito Fisković; *Spomenici otoka Visa od IX. do XIX. stoljeća*
- Radovi zavoda za hrvatsku povijest, sv. 40/2008. Goran Mladineo: *Primjer vjerskog pragmatizma: prijelaz viških težaka na pravoslavnu vjeru između dva svjetska rata*
- Ante Mardešić; *Konzervatorski elaborat za potrebe izrade UPU-a turističke zone Češka vila*; Autor: "a+u" doo Komiža, atelijer za arhitekturu i urbanizam
- *Grad Vis; Urbanistički plan uređenja ugostiteljsko - turističke zone T2 "Češka vila"*
- *Turistička zajednica grada Visa*; <http://www.tz-vis.hr>
- *Sabrana djela Ranka Marinkovića; "Pod balkonima"*
- Hanibal Lucić; *ulomak iz pisma Jerolimu Martinčiću 1530. Godine*
- [https://hr.wikipedia.org/wiki/Vis_\(grad\)](https://hr.wikipedia.org/wiki/Vis_(grad))
- [https://en.wikipedia.org/wiki/Vis_\(island\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Vis_(island))

Fotografije

Fotografije 33. i 34.; Prizori iz serije "Zagrljaj" Antuna Vrdoljaka, prema noveli "Ruke" Ranka Marinkovića Izvor Internet: <https://mojtv.hr/serije/18152/zagrljaj.aspx>

Fotografije 31. i 32.; Suvremeni apartmanski smještaj u Kutu i Austro-Ugarski hotel Tomić Izvor Internet: <http://villarivavis.com/> <http://kut-vis.blogspot.hr/2014/06/vis-u-austro-ugarskoj-i-austro-ugarska.html>

Fotografije 29. i 30.; Hotel Issa

Izvor Internet: <http://www.adriatic.hr/en/croatia-islands-vis/hotel/81029094019831742#160922143644349592>

Fotografija 27. i 28.; Vremeplov

Izvor Internet: <http://www.jklabud.hr/viska-regata/arhiva/133-viska-regata-2012/2087-regata-luka-vis-2012> <http://www.ronitsemora.com/magazin/povijest/re-d-italia-viska-bitka-1866/>

Fotografija 26.: Barokni dvor Kuta

Izvor; Cvito Fisković; *Spomenici otoka Visa od IX. do XIX. stoljeća*

Fotografije 24. i 25.: Kameni umivaonik i kovana ograda na prozoru kuće u Kutu Izvor; Cvito Fisković; *Spomenici otoka Visa od IX. do XIX. stoljeća*

Fotografije 22. i 23.: "Kuće u Komiži iz molbe za predgradnju 1848.godine" i Kuća Lucić Izvor; Cvito Fisković; *Spomenici otoka Visa od IX. do XIX. stoljeća*

Fotografije 20. i 21.: Kula Perasti i Baterija Levaman

Izvor; Cvito Fisković; *Spomenici otoka Visa od IX. do XIX. stoljeća*

Fotografija 19.: Mapa postojećih objekata iz konzervatorskog elaborata grada Visa; izradio Ante Mardešić, dipl. ing.arh. Izvor: Autor; Ante Mardešić; *Konzervatorski elaborat za potrebe izrade UPU-a turističke zone Češka vila*; Autor: "a+u" doo Komiža, atelijer za arhitekturu i urbanizam

Fotografija 17...: Ostaci kuće u tradicijskoj izgradnji

Izvor: Autor; Ante Mardešić, dipl.ing.Arh.

Fotografija 18.: Pogled na plažu Grandovac;

Izvor Internet: <http://www.tz-vis.hr/Photogallery/Gallery.aspx?sifraFotogalerija=34&kultura=hr>

Fotografija 16.: Interijer Vile Topić

Vlastita fotografija; autor: Samantha Pavić

Fotografija 15.: Vila Topić

Izvor Internet: <http://www.panoramio.com/photo/79806752#>

Fotografija 14.: Katastarska izmjera poluotoka sv. Jurja 1835. godine

Izvor: *Konzervatorski elaborat za potrebe izrade UPU-a turističke zone Češka vila*; Autor: "a+u" doo Komiža, atelijer za arhitekturu i urbanizam

Fotografija 12. i 13...: Poluotok sv. Jurja na planu iz 1832. godine

Izvor: *Konzervatorski elaborat za potrebe izrade UPU-a turističke zone Češka vila*; Autor: "a+u" doo Komiža, atelijer za arhitekturu i urbanizam

Fotografija 11.: Plan utvrđenja ratne luke Vis iz 1827. godine

Izvor: *Konzervatorski elaborat za potrebe izrade UPU-a turističke zone Češka vila*; Autor: "a+u" doo Komiža, atelijer za arhitekturu i urbanizam

Fotografija 10.: Englesko groblje

Izvor: Internet: <http://www.matica.hr/hr/351/Groblja%20u%20Visu/>

Fotografija 9.: Mletačka veduta

Autor; Ante Mardešić; Izvor: *Konzervatorski elaborat za potrebe izrade UPU-a turističke zone Češka vila*; Autor: "a+u" doo Komiža, atelijer za arhitekturu i urbanizam

Fotografija 8.: Crkva sv. Jurja

Autor; Ante Mardešić; Izvor: *Konzervatorski elaborat za potrebe izrade UPU-a turističke zone Češka vila*; Autor: "a+u" doo Komiža, atelijer za arhitekturu i urbanizam

Fotografija 7.: Snimak postojećih objekata danas u obuhvatnoj zoni izrade diplomskog rada.

Izvor: *Konzervatorski elaborat za potrebe izrade UPU-a turističke zone Češka vila*; Autor: "a+u" doo Komiža, atelijer za arhitekturu i urbanizam

Fotografija 6.: Panorama Viške luke

Izvor: Internet: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1701833703447232&set=gm.1434375256605668&type=3&theater>

Fotografija 5.: Lijevo od Kuta

Izvor: Internet: <http://islandvis.blogspot.hr/2015/09/panorama-visa.html>

Fotografija 4.: Viški vojni aerodrom

Izvor: Internet: <http://vis-info.blogspot.hr/2014/11/ratni-aerodrom-na-visu.html>

Fotografija 3.: Luka kroz povijest

Izvor: Internet: <http://kut-vis.blogspot.hr/2016/01/bavul.html> https://www.google.hr/maps/@43.0595335,16.1866878,3a,75y,297.23h,87.82t/data=!3m6!1e1!3m4!1sYTtQwNXAlrI8vGEsJ_0w1Q!2e0!7i13312!8i6656!6m1!1e1

Fotografija 2.: Talijanski napad na Višku luku uoči Viške bitke 1866. godine

Izvor: Internet: <http://blog.vecernji.hr/zvonimir-despot/viska-bitka-1866-odgodila-je-talijansku-okupaciju-istre-i-dijelova-dalmacije-9028>

Fotografija 1.: Antička Issa;

Izvor: Internet: <http://www.otok-vis.net/o-nama/blog/>

Sadržajna fotografija; "Česy se vraća kući"; autor: Diana Novak Dominiković

Naslovna fotografija; Pogled iz Češke vile; autor: Samantha Pavić

KONCEPT

Sagledavši povijesni razvoj i potencijalne revitalizacijske fokuse, utvrđuju se dvije temeljne karakteristike Visa kao daljnje vodilje razvoja idejnog projekta:

MJERILO VISA I TRANSFORMABILNOST

Navedene karakteristike satkane su od najranije povijesti, prožete borbama, osvajanjima, trgovinom, međutim, *Vis a Vis*, postavke su izričito jasne i gotovo opipljive. Specifičnost Visa, očitava se u jednostavnosti urbanizma, bogate tradicije usko vezane za polje, prirodu i more, skromnosti širenja u visinu viških ulica, poput vrlo jednostavnog recepta života na otoku.

Povratak na Mletačku vedutu iz 16.st. skica samog koncepta ideje nekadašnjeg Visa, može se poistovijetiti i danas:

Luka i Kut kao centri, nekada zaštićene pomorske utvrde mletačkih brodova, danas talijanskih, hrvatskih inozemnih nautičara, posjetitelja Visa i viških regata.

Sama transformabilnost poistovjećena je i kod nautičara, jedrenje kao sport specifično je zbog svoje ovisnosti o prirodi, prije svega vjetru.

Ustanovljeno je da se kroz povijest funkcija unutar urbanizma Visa mijenjala iz velikih krajnosti, smjenom vlasti, generacija, i tehnološkog napretka, pa čak i za vrijeme potpune izoliranosti prošlog stoljeća, mjerilo Visa nastavilo je razvijati logiku transformabilnosti i udomljavanja različitih funkcija pod istim krovom.

Poput jedrenja, u ovisnosti o prirodi, stvorena su mikroklimatska područja kaleta u hladovini, vinograda i suhozida na brdu, morskih pristaništa koja ne narušavaju prirodne sike, orijentacija prema suncu, odnosno potpuni suživot sa prirodom.

Moglo bi se pričati o kritičkom regionalizmu, ali možda je dovoljno se sjetiti Hanibala Lucića koji je vikende provodio daleko od gradskih vrućina grada Hvara, i svoj mir pronašao u radu na vinogradu u Visu i uzgoju sorte Cibidrag.

Vis je za mene osobno jedan izmišljeni raj, koji ne trpi velike vizualne promjene, ali sa druge strane uspješno savladava najviše stupnje transformacije, poput regatne jedrilice koja tjedan iza udomi šesteročlanu obitelj u svrhu odmora i turističkog razgledavanja.

Vis poistovjećujem sa jedrilicama zbog načina života, ograničenih mogućnosti, u kojima nisu naglašeni nedostaci, već prednosti. Ove dvije postavke koristim kao temeljno načelo, danas smo to mi, a sutra su to neke nove generacije u povijesti, kojima mi postajemo samo trag na vremenskoj crti svih prethodnih događaja. Novi trendovi turizma, naglih razvoja nesmiju narušiti prirodnu baštinu a ponajprije ugroziti domaće stanovništvo i uzrokovati iseljavanje. Vis u svakom novom projektu, pogotovo turističkoj zoni mora imati maksimalni potencijal za korištenje u svim periodima godine od strane lokalnog stanovništva. Upravo tu leži potencijal bilo kojeg budućeg projekta, i temeljna je misao ovog.

Ako se uključi faktor transformabilnosti i zimske prenamjene, odnosno minimalno dva načina korištenja, osim novih zaposlenja, lokalno stanovništvo dobiva nove mogućnosti širenja i razvoja zajednice.

Vis ljeti živi u punom jeku, ali fokus je na zimu. Naime, za primjer, ista obiteljska kuća, ljeti je u najmu, obitelj se skupa pod jedan krov, kat, i ostatak se iznajmi, a zimi se sve vrati komodu. Razvijajući ideju luksuza odnosno resorta, ponajprije treba zapitati a što je o luksuzu?

Da li je luksuz u pisanim pravilima kvadratura poznatih svjetskih brendova koji ne poznaju viško mjerilo i stupanj transformabilnosti? Upravo suprotno, veliki luksuzni hoteli kao takvi u potpunosti su netransformabilni za vrijeme i prenamjenu korištenja, te u potpunosti isključuju lokalno stanovništvo u vidu korištenja i razvoja same zajednice, osim eventualnog sezonskog zaposlenja.

Luksuz bi se dao definirati naravno za svakog pojedinačno, ali u aspektu suvremene arhitekture i urbanizma luksuz je veoma specifičan i jasan. transformabilnost i laka prenamjena predstavljaju luksuz življenja prostoru koji otvara nebrojeni niz scenarija i mogućnosti korištenja u svim periodima godine, poštujući prirodne karakteristike za maksimalni potencijal iskorištavanja i suživota sa prirodom.

Kao još jedan primjer uzimam podneblje u potpunom kontrastu Visa, Ujedinjeni Arapski Emirati, u Perzijskom zaljevu. Naime kad bih postojala anketa o luksuzu vjerovatno bi svi koji nisu sagledali ovo područje malo bliže pričali o bogatim ljudima, skupocijenim automobilima, i prije svega velebnim zdanjima najviših zgrada, sa fasadama staklenim, zlatnim, mramornim, kao da je sve moguće, pa tako i u potpunosti ignorirati prirodni kontekst, koji kasnije postavlja pitanja i nije prijateljski nastrojen. Cijela priča o luksuzu svela bi se na priču o odlasku u hotel sa najvećim brojem zvjezdica, susretanju uvaženih gostiju na doručku na kojem se zapravo svi osjećaju moćno i u svemu tome između redaka promakao bi pravi luksuz ovog područja a to je onaj trenutak kada ugledate zelenilo, koje se tako trudi disati i opstati u pustinji mnogobrojnih posjetitelja u potrazi za osjećajem boljeg života. Cilj mi je vratiti se na arapsku arhitekturu koja, poput viške ima svoje mjerilo i zakonitosti koje su maksimalno olakšavale i poboljšavale život ovog područja. Arapska arhitektura jako cijeni sjenu, mikroklimu dvora introvertirane kuće, i negdje u sjeni nebodera kapitalizma naziru se vjetrotornjevi prizemnih tipologija koje žive u maksimalnom suživotu pustinja. Nove tipologije, primjerice na umjetnim otocima Dubaia, zapravo su jedan privid luksuza koji u pravom smislu tamo ne postoji. Velebni prostrani travnjaci su zapravo plastični, a ako su i pravi, toliko su žedni da luksuz postaje njihovo uzdržavanje.

Šetnjom po stambenom dijelu umjetnog otoka zapravo se dolazi do aspekta velike žudnje i suživota sa prirodom, ali nažalost ostavljeno na nivou imitacije prirode, pa je čak i telekomunikacijski odašiljač u obliku divovske tropske palme. Naselje je skoro napušteno, a lako se detektiraju velebne vile na kojima su jedini posjetitelji crne vrane. Tih vila ima u velikom broju, kao da su dobile patinu pijeska, pa je i plastično zelenilo postalo dvostruka mimikrija neke druge poruke.

Pitam se kakav je stupanj transformabilnosti ovog umjetnog otoka velikih kvadratura, da li ima ikavu šansu postati nešto drugo osim velikog otvorenog kaveza i kakav je smisao tražiti luksuz gdje ga nema, a tim više stvarati prividni na mjestu gdje odavno luksuz postoji?

"True regional character cannot be found through a sentimental or imitative approach by incorporating either old emblems or the new local fashions which disappear as fast as they appear. But if you take, for instance, the basic difference imposed on architectural design by the climatic conditions of California, say, as against Massachusetts, you will realize what diversity of expression can result from this fact alone."

Walter Gropius

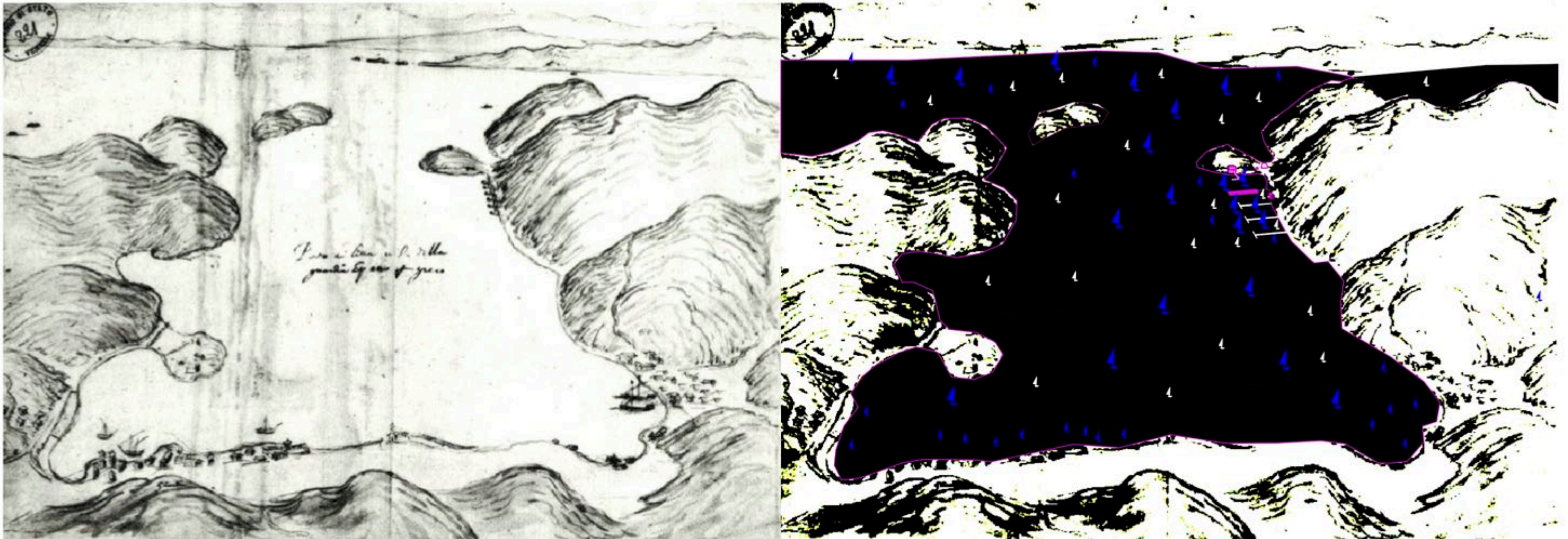
Scope of Total Architecture, 1955

Razvoj turističke zone Češke vile treba donekle odgovoriti zahtjevima koji nalaže turizam, no ideja jest da odgovor ne bude u vidu pretpostavljenog, koji u većini slučajeva podrazumijeva masovnu betonizaciju i izgradnju novih kapaciteta po nekakvoj jednostavnoj formuli povećavanja gradnje i izgrađenosti cijelog područja.

Vis nikako nesmije postati turistička meka ovih objekata, a u zimskom periodu otok duhova.

Odgovor na ovaj zadatak i pitanje pronašla sam kroz komentorski rad, uvidjevši na n-puta spomenutoj Mletačkoj veduti privremene obrambene galiije koje su pozicionirane točno u zaljevu Češke vile. Turizam u ovoj viziji akcent ima na nautičare, a samim time odgovor na smještajne kapacitete se smanjuje u velikom omjeru, s obzirom da smještaj plovi u dolasku i odlasku sa gostima.

Preostali dio kapaciteta za potrebe turizma na kopnu koncipiran je u najvišem stupnju transformabilnosti, te kao takav predstavlja luksuz u korištenju tijekom cijele godine, za potrebe prije svega, lokalne zajednice.

"Luksuz" kao pojam izgradnje velikih hotelskih lanaca nikako netreba biti zastupljen, ali ugodno korištenje prosotra i boravak sa pregrštom mogućnosti svakako je tema ovog podneblja. Za koncept samog urbanizma koristilo se mjerilo Visa, prije svega poštujući dogovarajuću katnost. Najbitnija karakteristika jest suživot i prožimanje sa prirodom, pri čemu su idejna rješenja objekata projektirana utkavši osnovna pravila prirodnog hlađenja ljeti, i pasivnog grijanja zimi.

1. Urbanističko rješenje podrazumijeva logiku nastavka mjesta lijevo od Kuta, duž obalna kaleta nastavlja se vidu šetnice, tzv. FLAT KALETE,, koja dobiva proširenja, odnosno otvorene javne terase i mjesta zaustavljanja.

2. Okomito na FLAT KALETU, postavlja se 5 okosnica, odnosno 4 kaleta i jedna TEHNOLOŠKA ULICA koje vode prema obradivim poljima i suhozidima. Ideja projekta jest povezati obradiva napuštena polja van samog buhvata zone, te sa plodovima polja snabdjevati projektne trgovine i ugostiteljske objekte. Polja kao takva, otvaraju nove cenarije zimskog korištenja i maksimalnog oživljavanja područja u drugim periodima godine.

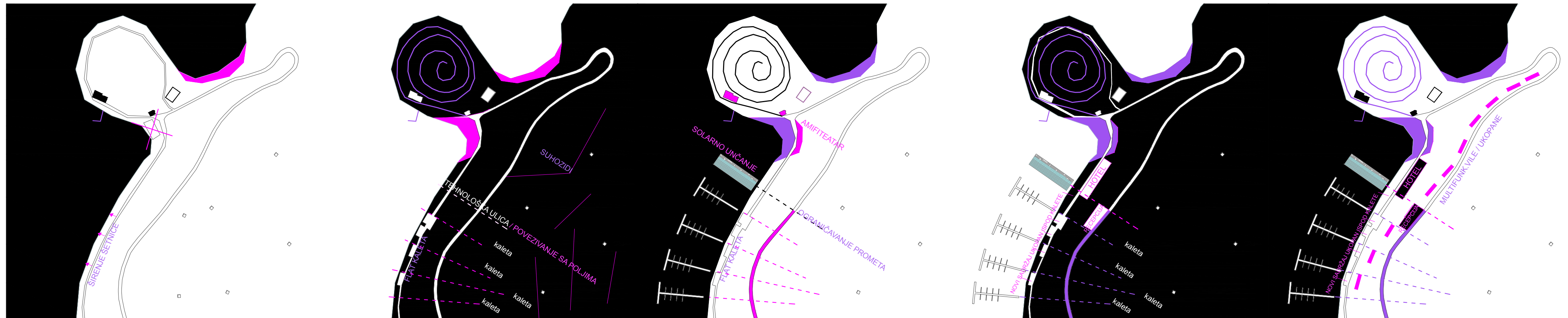
3. TEHNOLOŠKA ULICA glavna je okosnica projekta, žila kucavica, mjesto dolaska i odjave, koja povezuje glavne nove elemente izgradnje: Hotel Cibidrag, morskou recepciju, JK Vis, i glavnu recepciju (na gornjoj cesti).

Tehnološka ulica završava solarnim sunčalištem, orijentiranim prema jugu, u svrhu akumulacije energije i napajanja električnih automobila resorta. Samo napajanje nalazi se u garaži prizemlja hotela. Preostale tri kaleta završavaju gatovima za privez jahti i jedrilica, i time se stvaraju ukupno 4 nove okomite okosnice, povezujući obradiva polja brda sa morem. Jedinstveno pravilo jest u ograničavanju prometa na početku TEHNOLOŠKE ULICE, i prelasku na električne golf aute napajane solarnim panelima glavnog sunčališta.

Oblikovanje obale svodi se na izmicanje gatova i očuvanje prirodnih sika. Vojna hala na obali ispred Crkvice sv. Jurja se uklanja, te oslobođeni void postaje novo javno okupljalište, a sam teren, podjeljen u dvije razine, proširena plaža i riva na obali Ranka Marinkovića. Tom odlukom udvostručuje se kupališni kapacitet, koji se dosad svodio na kapacitet susjedne plaže Grandovac, zaključno sa solarnim sunčalištem. Uklanjanjem vojne hale uz samo more dovodi i do boljeg povezivanja samo grla poluotoka sv. Jurja, te otvaranju zone amfiteatra, satkanog u padinu brda prema moru, koji se koristi za javne manifestacije, zabave, misna slavlja dana zaštitnika grada Visa, sv. Jurja. Osim sadržajem, tehnološka ulica razlikuje se od preostalih kaleta po brzini kretanja, odnosno korištenju eskalatora umjesto klasičnog stubišta, stoga postaje najbrža linija vertikalnog kretanja.

Na preostalim kaletama smještene su vile, povezujući morske gatove sa obradivim poljima i suhozidima brda.

Sam poluotok sv. Jurja ostaje zaštićen nove izgradnje, predviđa se uređenje spiralne šetnice koja prati teren, i vodi do postojećeg igrališta. Sama vila Topić, odnosno Češka vila postaje prostor za sve, poput galerije Meštrović, sa restoranom, caffè barom, i galerijskim izložbenim prostorom, te prostorijom za predavanja i učenje.

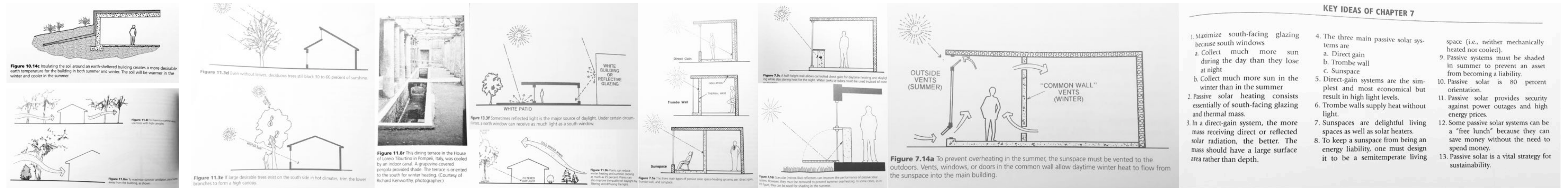

KARAKTERISTIČNI OBJEKTI - VILA, GLAVNA RECEPCIJA RESORTA, MORSKA RECEPCIJA, SPA, KOMERCIJALNI OBJEKT

Ideja vile, odnosno karakterističnog objekta jest u maksimalnom prilagođavanju terenu, orijentaciji i korištenju prirodnog hlađenja i grijanja. Unificiranost karakterističnog objekta proizlazi iz ideje da je njegova glavna vrлина jednostavnost, stoga se isti objekt transformira u vilu kapaciteta 6 ljudi i manje, glavnu recepciju, spa, predavaonicu, party kuću, cafe bar, kapetanov klub. Objekt kao takav, poput hotela, sadrži ormar, u kojem su skrivene mogućnosti slaganja i preslagivanja scenarija korištenja tijekom cijele godine.

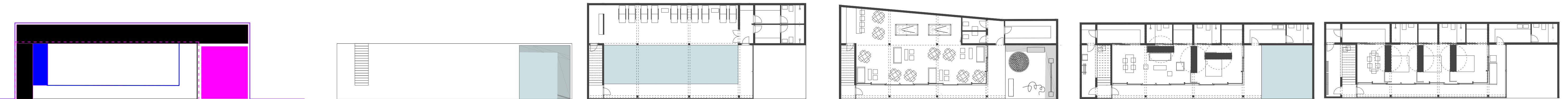
Objekt poznaje dva režima korištenja, zimski i ljetni. U zimskom periodu, objekt ima dvije fasade, koristi metodu pasivnog grijanja, dodatno potaknutu i preko termalnog zida bazena rijetiranog prema jugu.

U ljetnom periodu, jedna staklena ovojnica se uklanja, a direktno osunčanje termalnog zida ublažava voda u bazenu. Vjetar omogućava prirodno provjetranje i zadržavanje ugodne temperature, a zemlja sa 3 strane omogućava zaštitu prodora topline, a istovremeno, u zimskom periodu zadržava toplinu.

Navedene metode i fotografije su preuzete i detaljno obrađene iz knjige "Heating, Coling, Lighting" Norberta Lechnera.

krov ormar komunikacija zimski stakleni zid ljetni stakleni prozori bazen

krov

spa

kapetanski klub i caffe bar

ljetno korištenje

zimsko korištenje

Ako je objekt u funkciji vile, umjesto pregradnih zidova koristi pomične zidove sa ugrađenim krevetom, koji se mogu rotirati i pomicati u prostoru.

HOTEL CIBIDRAG

Ideja smještanja hotela sa 20 spavaćih soba na mjestu nekadašnje druge stare vojne hale u vidu je kontinuiteta na tehnološku ulicu, i ujedinjavanja priče brzog kretanja.

Zbog specifične orijentacije glavne fasade, krov hotela izlomljen je u tri plohe, zbog propuštanja svjetlosti sa južne strane. Koncept hotela prati logiku samog Visa, maksimalna katnost je P+2, odnosno prizemlje, kat i potkrovlje. Sam volumen satkan je od niza praznina, atrija, koji pogoduju danjem svjetlu i postizanju maksimalne iskorištenosti sunca, a i pogleda na samu luku. Hotel je djelomično ukopan, odnosno umetnut u prazninu nekadašnje vojne hale.

Sama zgrada koncipirana je postavljanjem spavaćeg jednotrakta na sjeverozapad, sa otvorenim dvorištem prema jugoistoku.

Unutar samog dvorišta nalazi se "veliki ormar" sa stvarima i namještajem za stvaranje različitih scenarija korištenja.

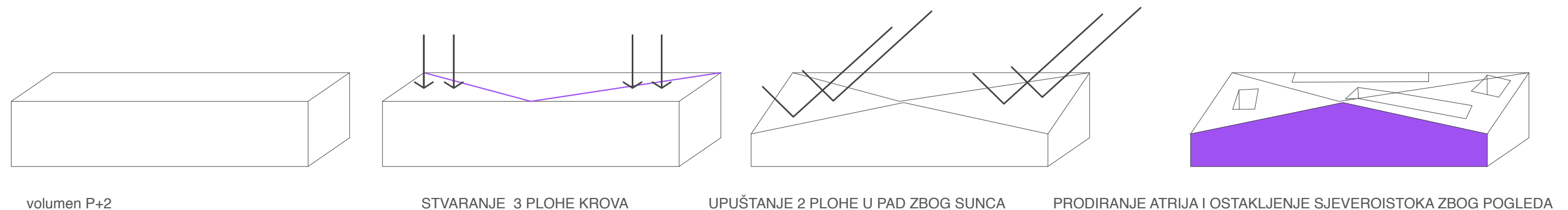
Elementi hotela su: dvor, pergola, vrt, atrij, otvoreni dnevni boravak.

U prizemlju se nalaze komercijalni i ugostiteljski sadržaji.

Mogućnost transformacije proizlazi iz konstruktivnog sistema, pri čemu je omogućeno spajanje soba, odnosno povećavanje kvadrature sobe za pojedine zahtjeve gostiju.

Jedinica sobe jest 40m², a transformacijom može postati 80m², ili 120m².

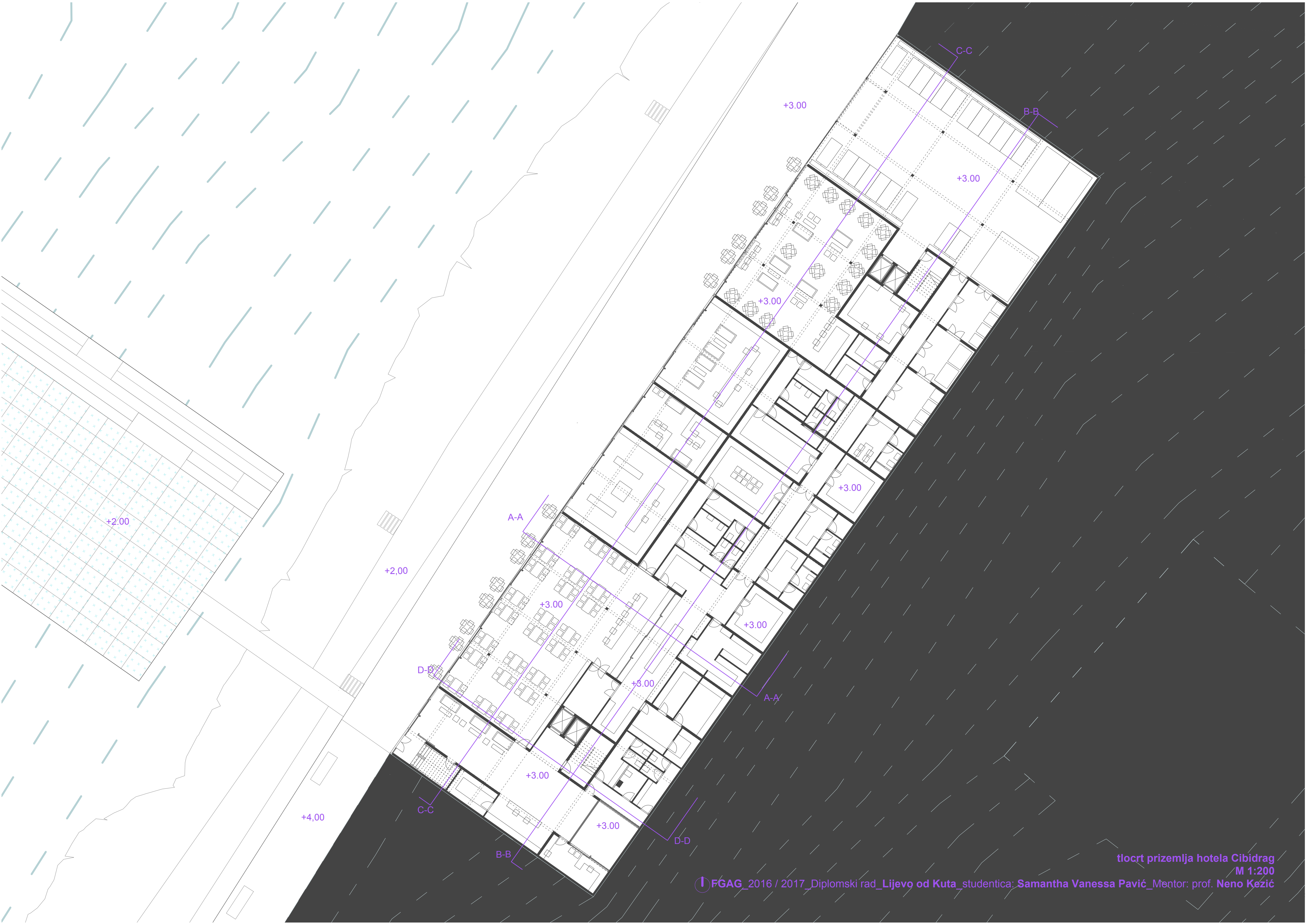
U zimskom periodu, rotirajući paneli, i klizini predgradni zidovi mogu se demontirati, i cijeli prostor spavaćeg trakta postaje scenarij za zimsko korištenje.

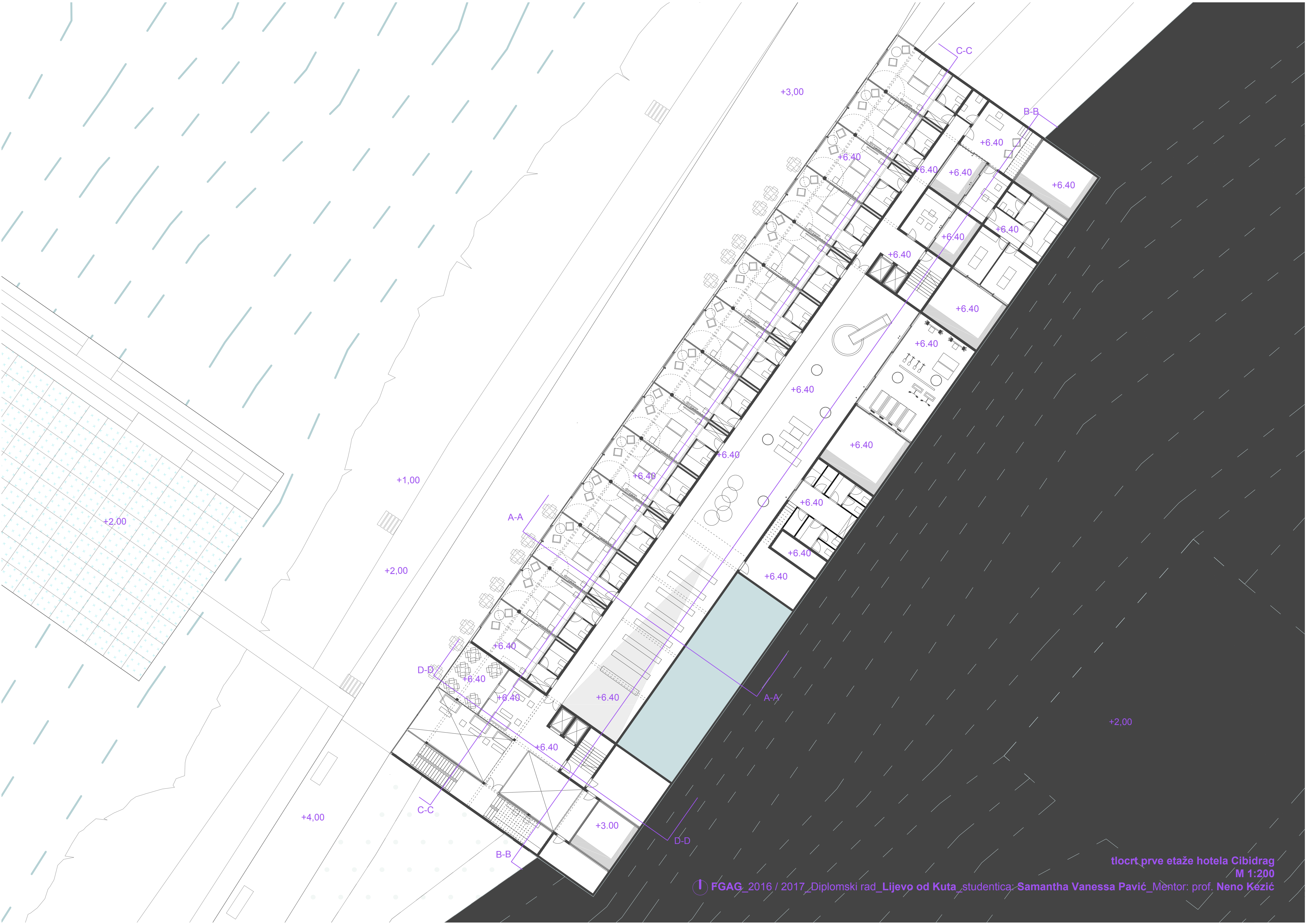

tlocrt prizemlja hotela Cibidrag
M 1:200

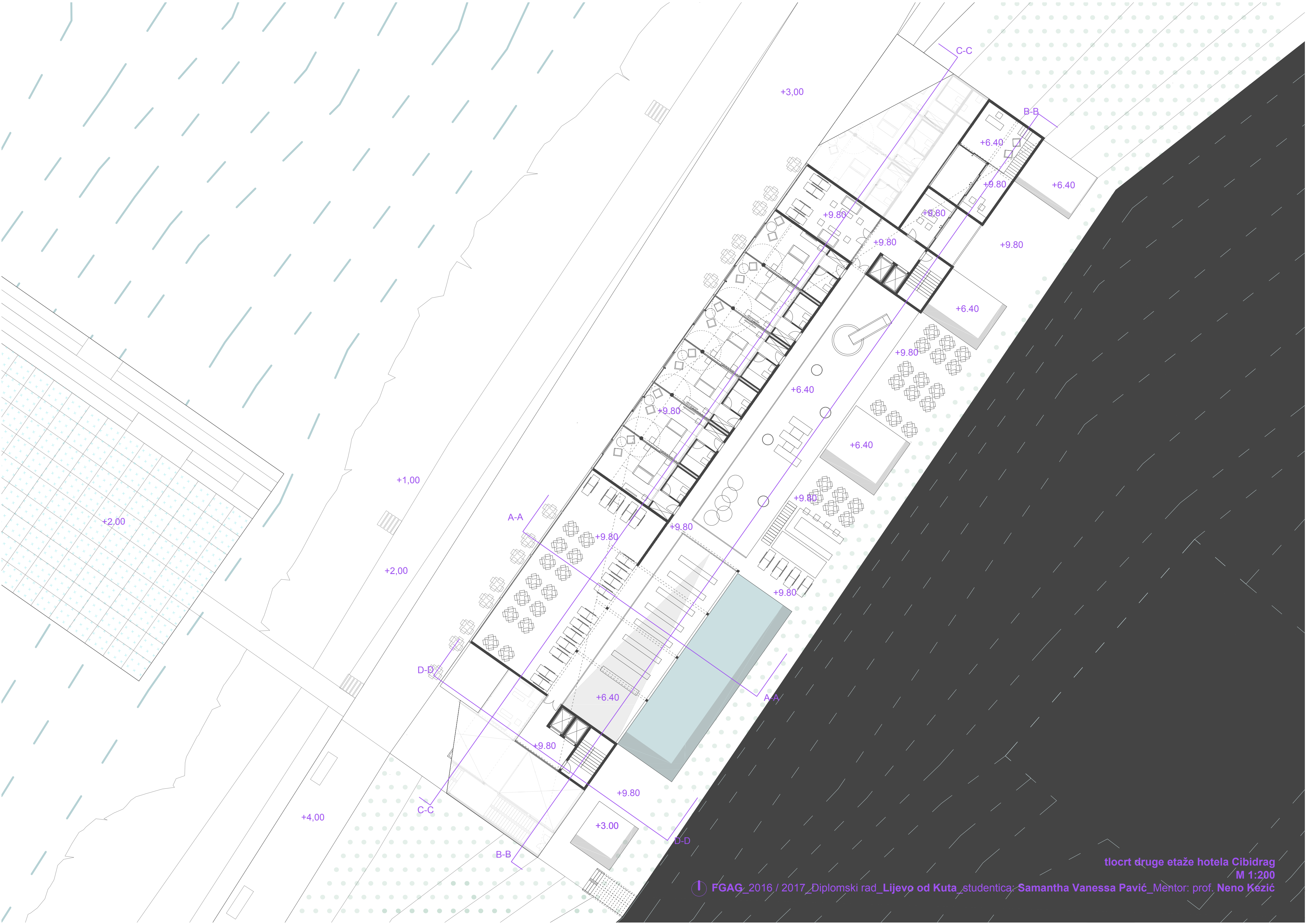
FGAG_2016 / 2017_Diplomski rad_Lijevo od Kuta_studentica: Samantha Vanessa Pavić_Mentor: prof. Neno Kezić

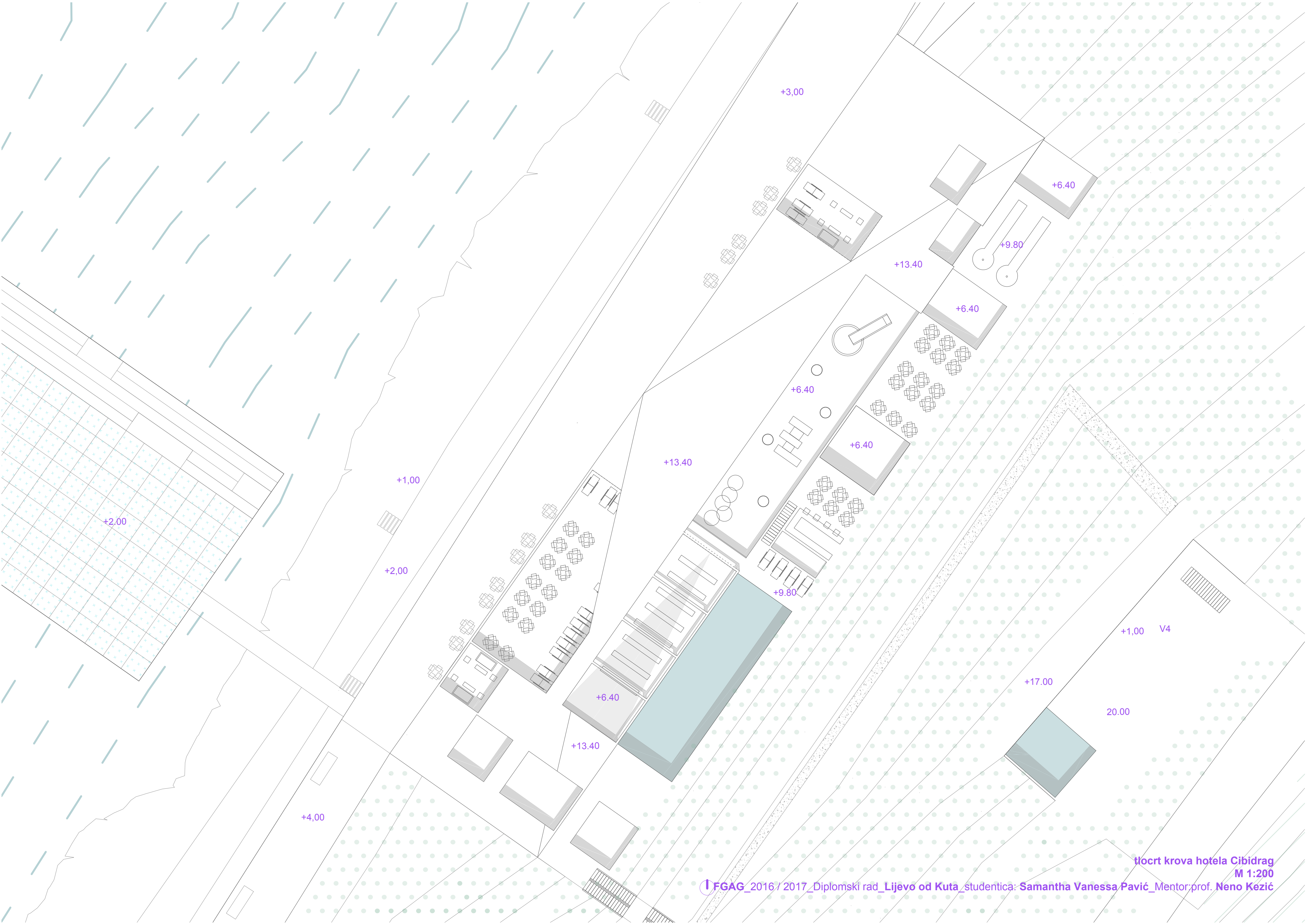
tlocrt prve etaže hotela Cibidrag
M 1:200

tlocrt druge etaže hotela Cibidrag
M 1:200

Plan krova hotela Cibidrag
M 1:200

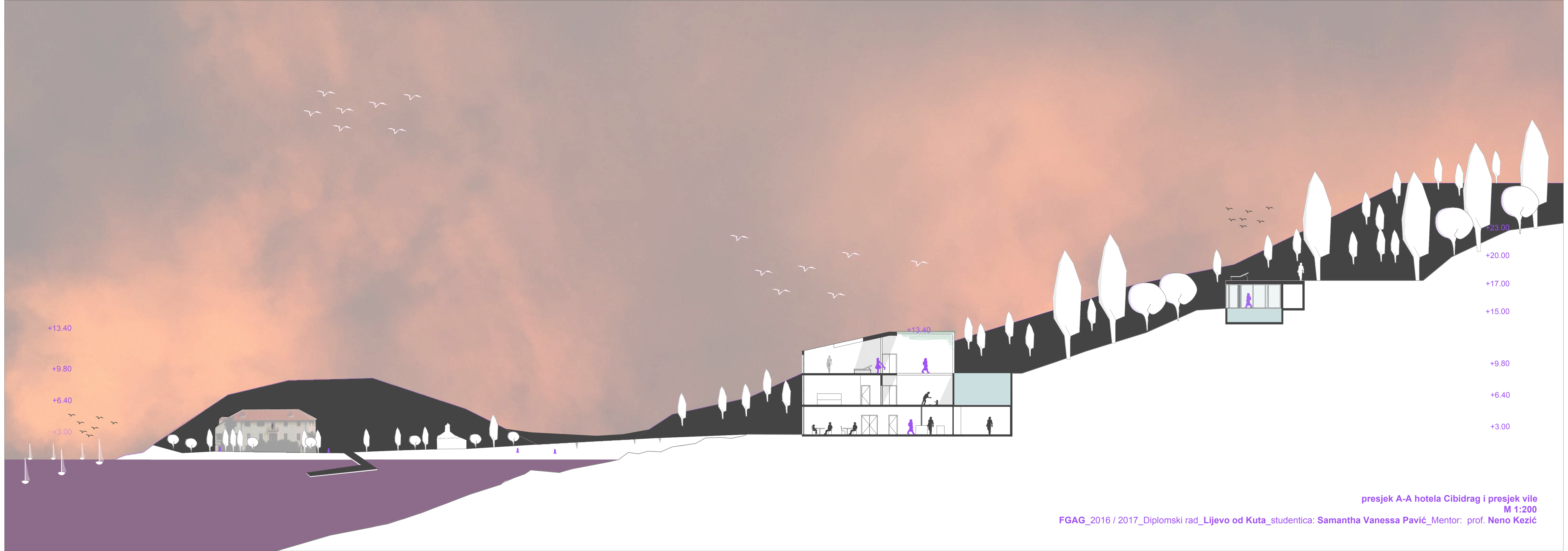

URBANISTIČKI PRESJEK HOTELA I VILE

M 1:500

FGAG_2016 / 2017_Diplomski rad_Lijevo od Kuta_studentica: Samantha Vanessa Pavić_Mentor: prof. Neno Kezić

+13.40

+9.80

+6.40

+3.00

+13.40

+23.00

+20.00

+17.00

+15.00

+9.80

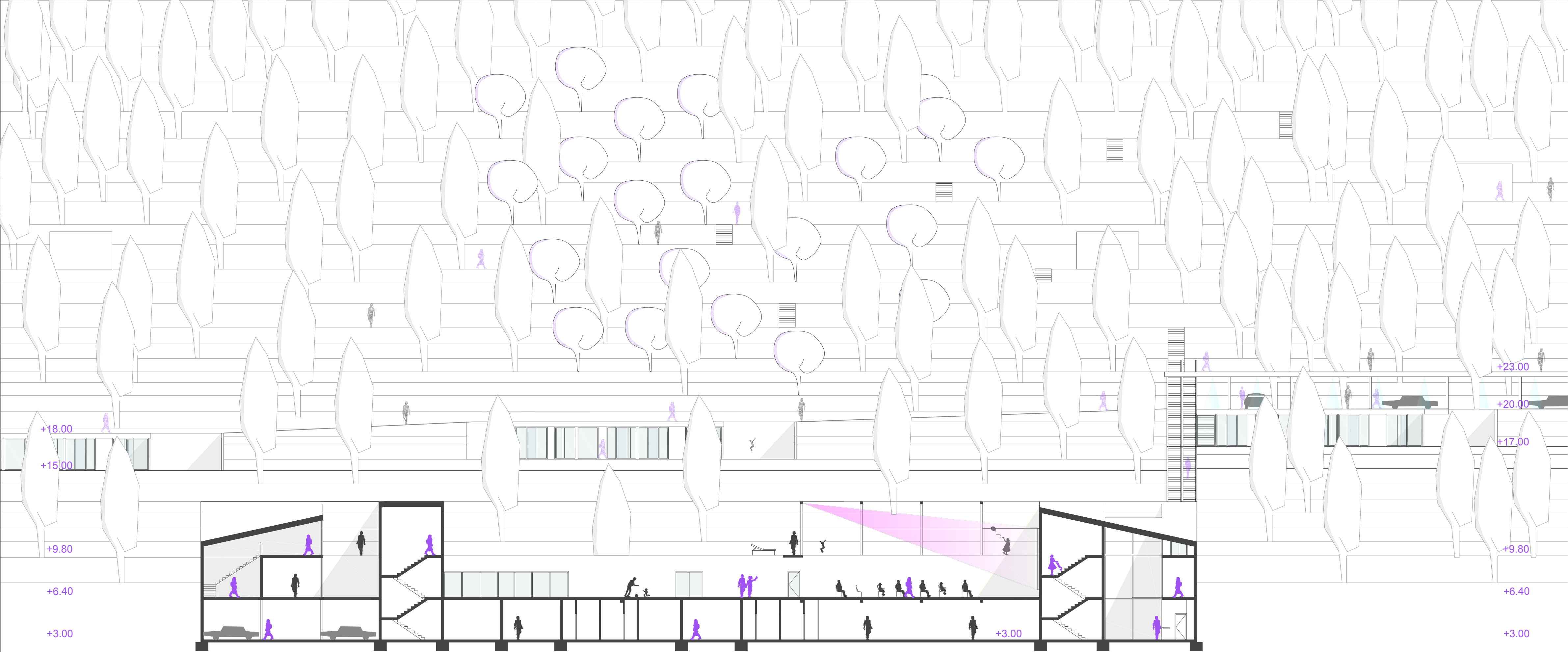
+6.40

+3.00

presjek A-A hotela Cibidrag i presjek vile
M 1:200

FGAG_2016 / 2017_Diplomski rad_Lijevo od Kuta_studentica: Samantha Vanessa Pavić_Mentor: prof. Neno Kezić

presjek B-B hotela Cibidrag i pogled na pročelja vila i recepcije
M 1:200

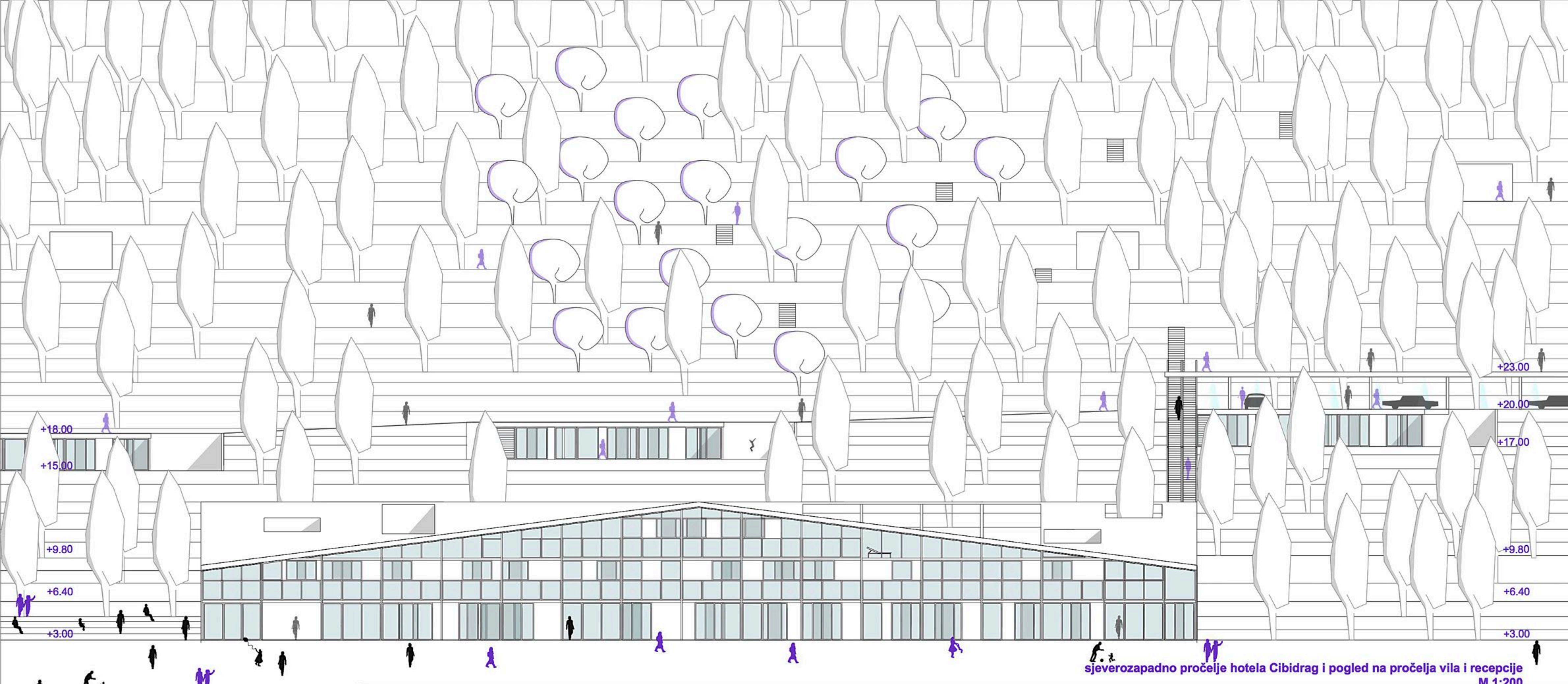
+13.40
+9.80
+6.40
+3.00

+13.40
+9.80
+6.40
+3.00

presjek C-C hotela Cibidrag
M 1:250

FGAG_2016 / 2017_Diplomski rad_Lijevo od Kuta_studentica: Samantha Vanessa Pavić_Mentor: prof. Neno Kezić

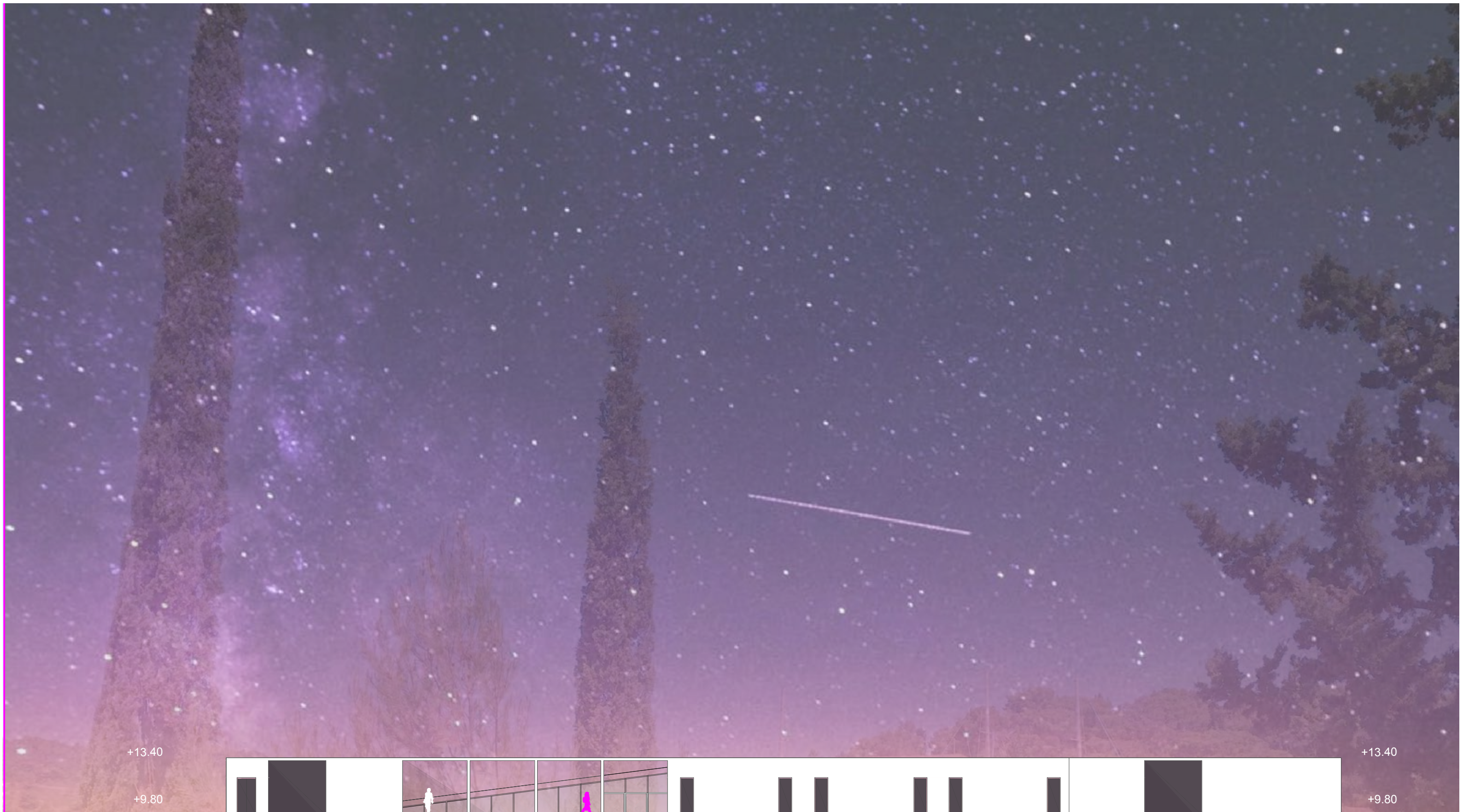

sjeverozapadno pročelje hotela Cibidrag i pogled na pročelja vila i recepcije

M 1:200

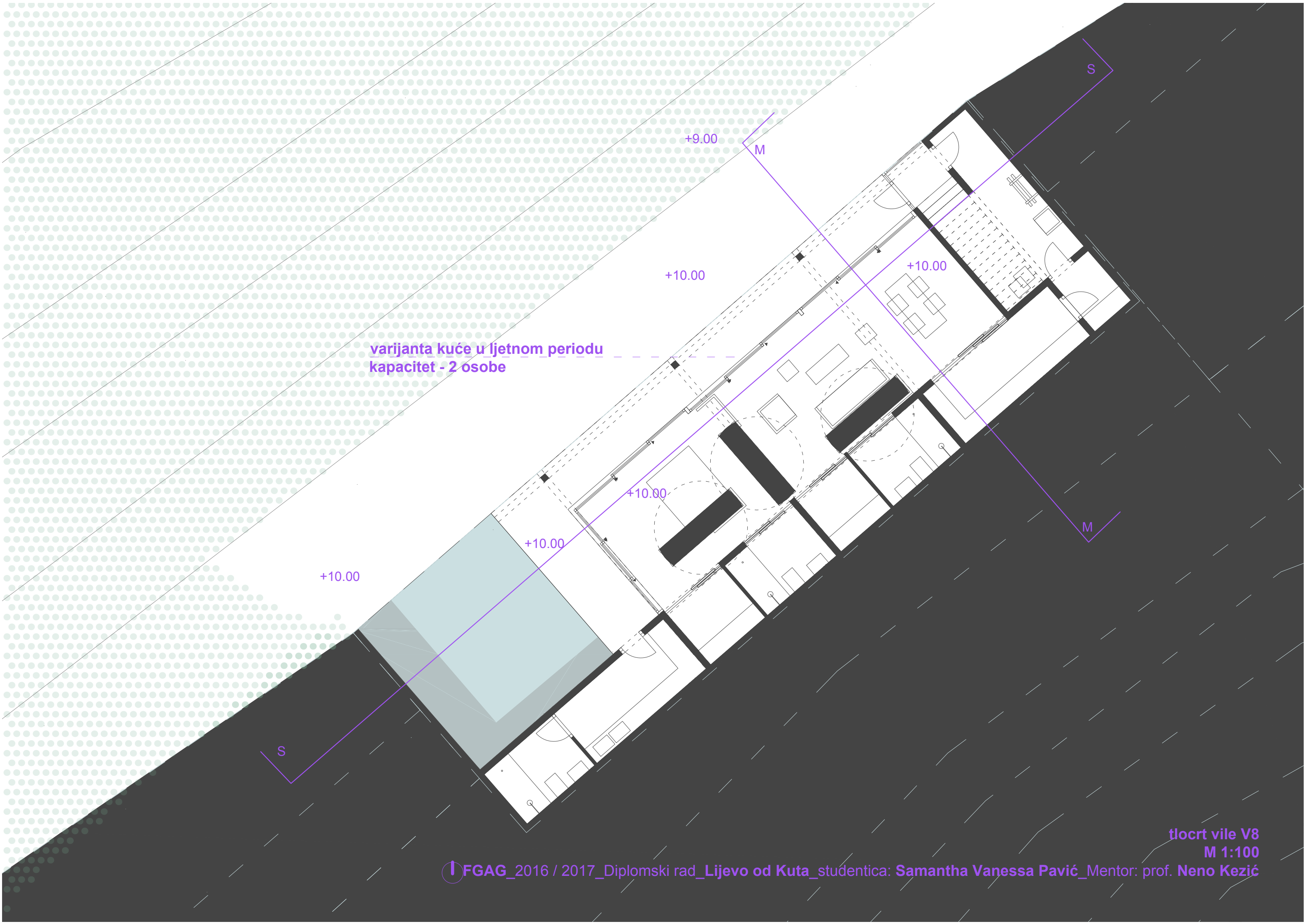

jugoistočno pročelje hotela Cibidrag
M 1:250

FGAG_2016 / 2017_Diplomski rad_Lijevo od Kuta_studentica: Samantha Vanessa Pavić_Mentor: prof. Neno Kezić

varijanta kuće u ljetnom periodu
kapacitet - 2 osobe

+9.00

+10.00

+10.00

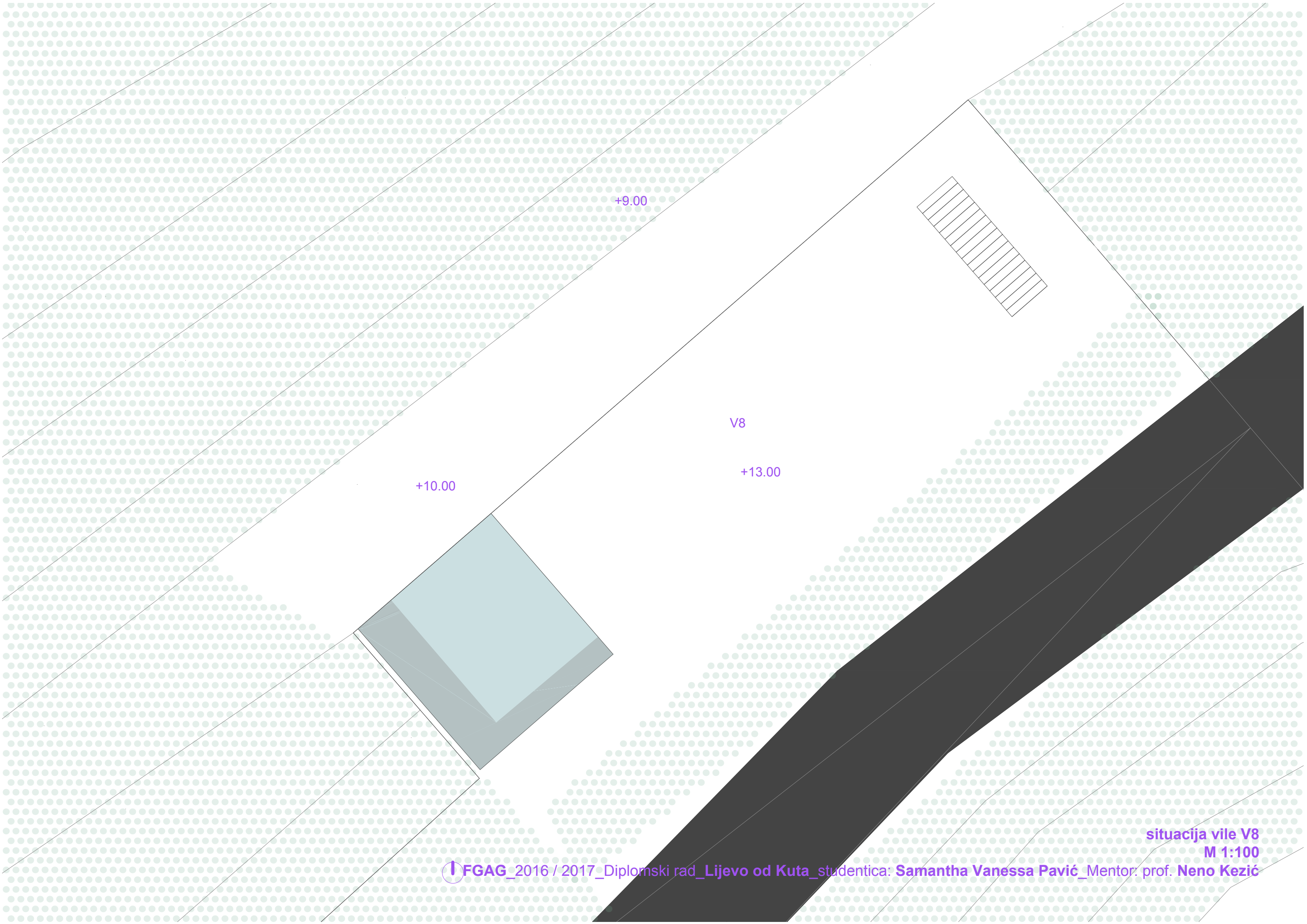
+10.00

+10.00

+10.00

tlocrt vile V8
M 1:100

+9.00

V8

+13.00

+10.00

situacija vile V8

M 1:100

+1.50

+1.00

+1.00

+1.00

+1.00

+1.00

+1.00

+1.00

+1.00

varijanta kuće u ljetnom periodu

+1.50

+1.00

+4.00

+2.00

+3.00

PAMETNA KLUPA

+4.00

+1.00

+2.00

CAPTAIN'S CLUB
slobodno vrijeme

+3.00

varijanta kuće u ljetnom periodu
kapacitet - 6 osoba

GLAVNA
ŠETNICA

+3.00

+3.00

+1.00

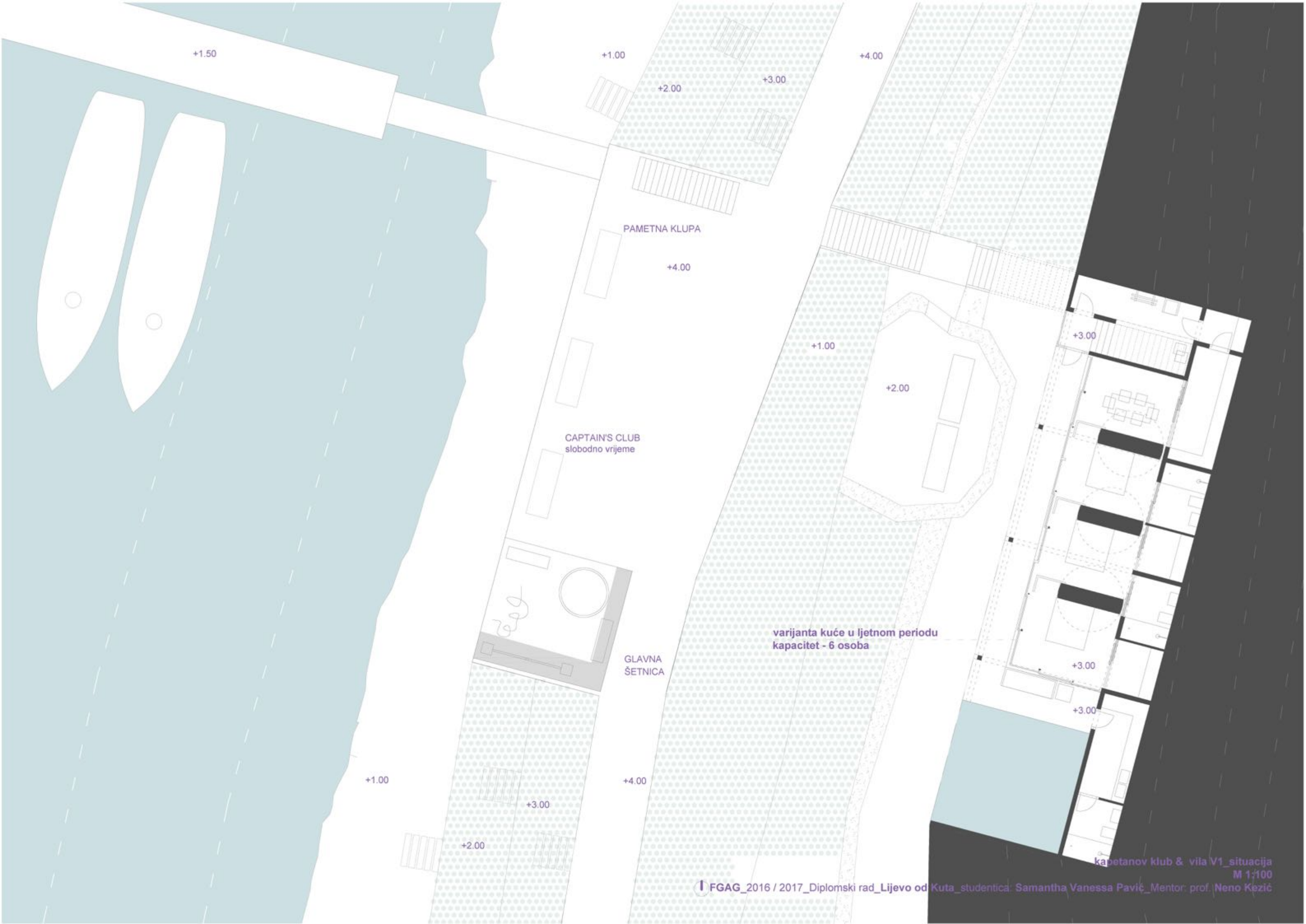
+4.00

+3.00

+2.00

kapetanov klub & vila V1_situacija
M 1:100

+1.50

+1.00

+4.00

+2.00

+3.00

PAMETNA KLUPA

+4.00

CAPTAIN'S CLUB
slobodno vrijeme

+1.00

+2.00

+3.00

varijanta kuće u ljetnom periodu
kapacitet - 6 osoba

GLAVNA
ŠETNICA

+3.00

+3.00

+1.00

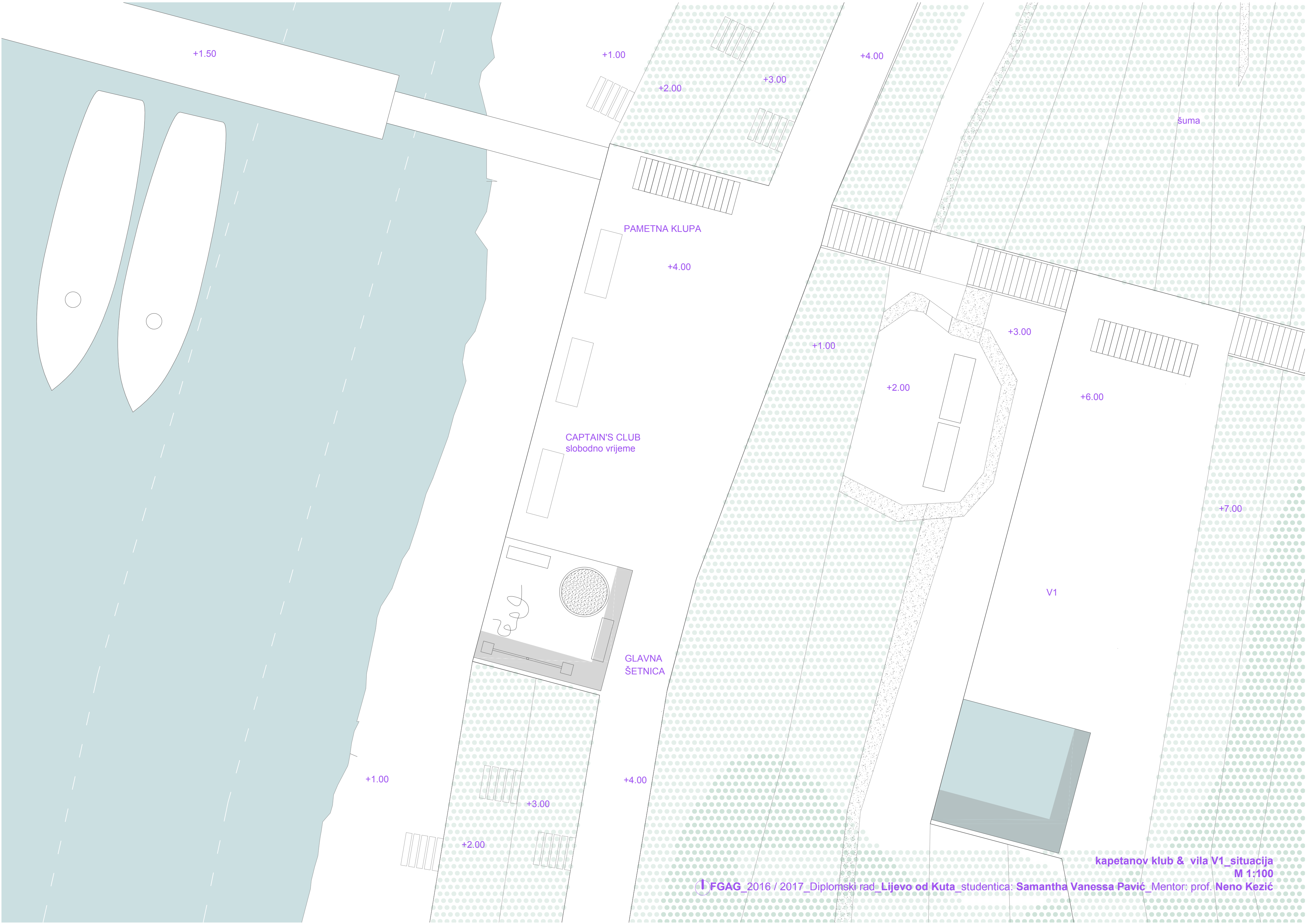
+4.00

+3.00

+2.00

kapetanov klub & vila V1_situacija
M 1:100

+1.50

+1.00

+4.00

+2.00

+3.00

šuma

PAMETNA KLUPA

+4.00

+1.00

+3.00

+6.00

CAPTAIN'S CLUB
slobodno vrijeme

+2.00

+7.00

V1

GLAVNA
ŠETNICA

+1.00

+4.00

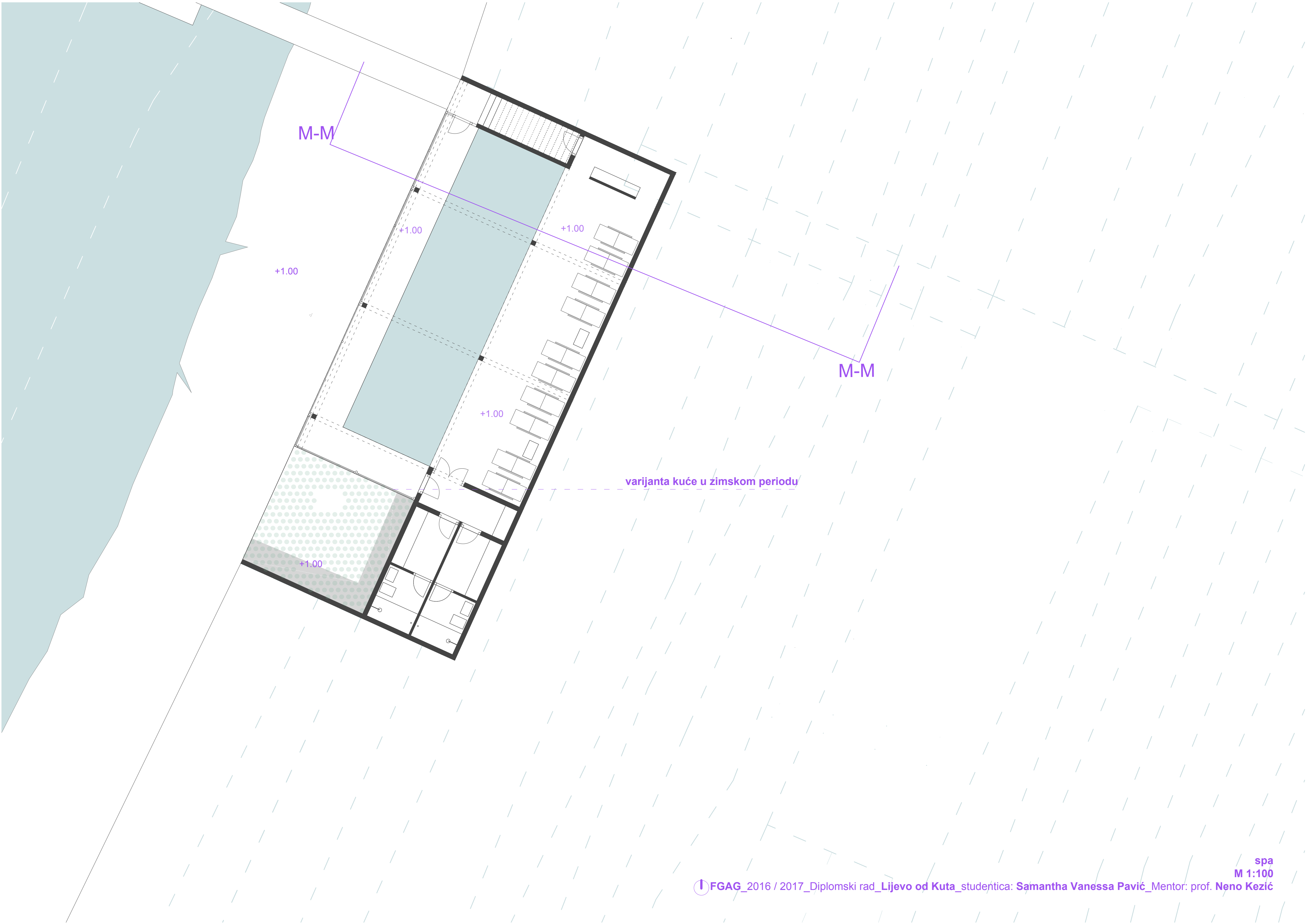
+3.00

+2.00

kapetanov klub & vila V1_situacija

M 1:100

M-M

+1.00

+1.00

+1.00

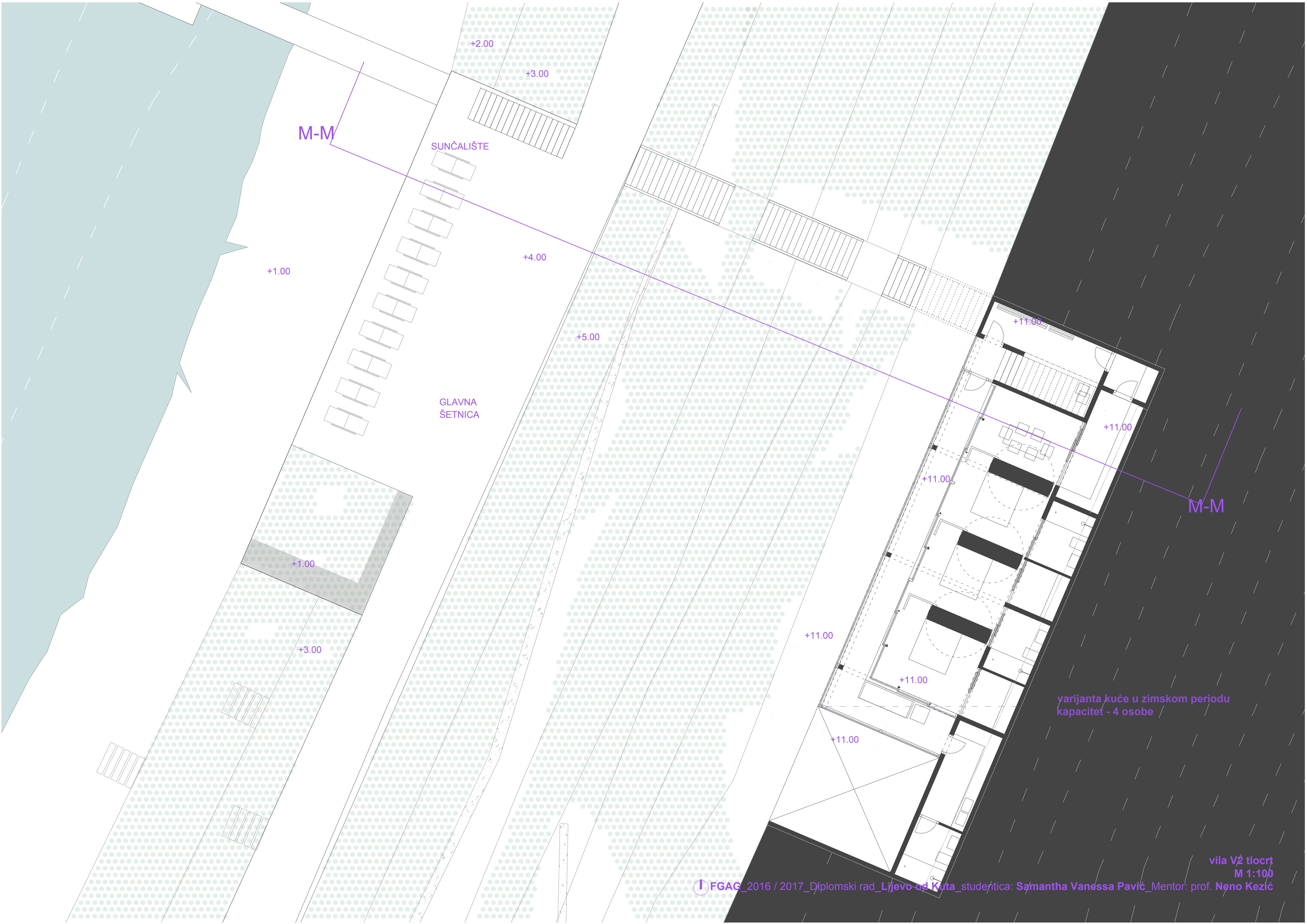
+1.00

+1.00

M-M

varijanta kuće u zimskom periodu

M-M

SUNČALIŠTE

GLAVNA
ŠETNICA

M-M

varijanta kuće u zimskom periodu
kapacitet - 4 osobe

+2.00

+3.00

SUNČALIŠTE

+1.00

+4.00

+5.00

GLAVNA
ŠETNICA

varijanta kuće u zimskom periodu

+1.00

+3.00

+11.00

+14.00

presjek M-M spa i presjek vile
M 1:200

FGAG_2016 / 2017_Diplomski rad_Lijevo od Kuta_studentica: Samantha Vanessa Pavić_Mentor: prof. Neno Kezić

MORSKA RECEPCIJA

+1.00

+1.00

+1.00

+1.00

+1.00

+1.00

skladište brodice
laser do 3m

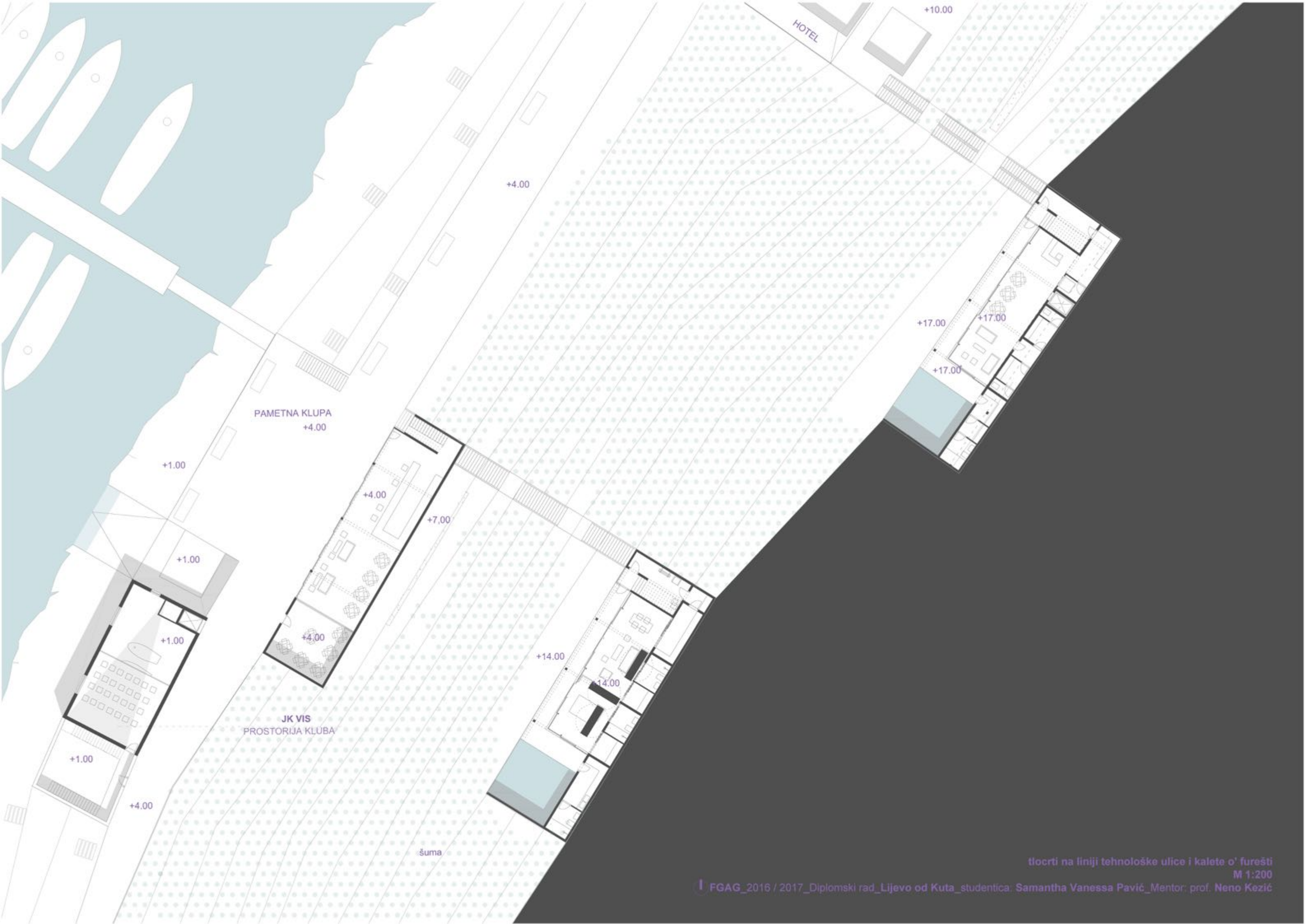
JK VIS

+1.00

PEKARSKI POGON

SVLAČIONICE

PAMETNA KLUPA
+4.00

JK VIS
PROSTORIJA KLUBA

HOTEL

šuma

tlocrti na liniji tehnološke ulice i kalete o' furešti
M 1:200

FGAG_2016 / 2017_Diplomski rad_Lijevo od Kuta_studentica: Samantha Vanessa Pavić_Mentor: prof. Neno Kezić

PAMETNA KLUPA
+4.00

RECEPCIJA
morska

KOMERCIJALNO
+7.00
+1.00
+7.00

JK VIS
+4.00

HOTEL
+10.00

DROPOFF
ispod TEHNOPARKA

RESORT
ulaz
+20.00

maslinik

šuma

šuma

V3

situacija
M 1:200

